

Laura Välitalo

”Jos mä oon ihan viimenen pöydässä niin mulle tulee kiire nukkumaan”

Lasten kokemuksia ajankäytöstä ja kiireestä päiväkodissa

Opinnäytetyö

Kevät 2018

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK 

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Laura Välihalo

Työn nimi: ”Jos mä oon ihan viimenen pöydässä niin mulle tulee kiire nukkumaan”: Lasten kokemuksia ajankäytöstä ja kiireestä päiväkodissa

Ohjaaja: Tiina Tiilikka

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 48

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämä opinnäytetyö käsittelee kiirettä ja ajankäyttöä. Työn tavoitteena oli perehtyä lasten kokemuksiin kiireestä päiväkodissa sekä ottaa selvää päiväkodin ajankäytöstä ja sen kehittämismahdollisuuksista. Tutkimuskysymykset ovat: millaista on ajankäyttö päiväkodissa ja miten lapset kokevat kiireen? Lisäksi selvitetään, miten kiirettä voisi vähentää ja ajankäyttöä kehittää päiväkodissa.

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen, ja sen aineisto on kerätty haastattelemalla yhtätoista lasta yksilohaastatteluun teemahaastattelurungon mukaisesti. Aineiston analyysissä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön ensimmäisessä teorialuvussa käsitellään kiirettä, aikaa ja ajankäyttöä käsitteinä sekä kiireen näyttäytymistä lapsiperheissä. Toisessa teorialuvussa käsitellään kiirettä ja ajankäyttöä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Teorialuvussa mukana kulkee lapsen näkökulma käsiteltäviin asioihin.

Tutkimustulokset osoittavat, että lapset kokevat päiväkodissa olevan kiirettä sekä itsellään että aikuisilla. Kiirettä esiintyy eniten siirtymätilanteissa, aamuisin sekä ruokailuissa. Päiväkodin rutiineita ja päivärytmiä lapset pitävät tärkeinä. Lapset toivovat, että aikuiset käyttäisivät enemmän aikaa heidän kanssaan leikkimiseen.

Avainsanat: kiire, ajankäyttö, varhaiskasvatus, päiväkotito, lapsi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Laura Välitalo

Title of thesis: "If I'm the last one at the table, I have to hurry to bed": Children's Experiences on Time Use and Lack of Time in Kindergarten

Supervisor(s): Tiina Tiilikka

Year: 2018

Number of pages: 48

Number of appendices: 3

This thesis addresses time use and the lack of time in kindergarten. The aim of this thesis was to study children's experiences about the lack of time in kindergarten, to find out about the use of time in kindergarten, and how to develop it. The purpose of this research was to find out how time is used in kindergarten, as well as how children experience the lack of time. Furthermore, how we can reduce the lack of time and develop time use in a kindergarten.

This study is a qualitative research, and the research material was collected by interviewing eleven children using individual interviews in accordance with a theme interview. In the material analysis, it was used material-based content analysis.

The first theoretical chapter deals with the lack of time, time and time use as concepts, as well as the appearance of urgency in families with children. The second theoretical chapter deals with the lack of time and use of time from the point of view of early childhood education. The theoretical parts include the children's perspective on the issues to be handled.

The research-based results indicated that children are experiencing lack of time in kindergarten, as well as adults. The most frequent occurrence is in transition situations, mornings and during meal times. Daycare routines and daily rhythm are important to children. Children hope that adults would spend more time playing with them.

Keywords: lack of time, time use, early childhood education, kindergarten, children

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	7
2.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	7
2.2 Tutkimusmenetelmät.....	8
2.3 Lapsihaastattelu.....	9
2.4 Aineiston analysointitapa.....	12
2.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	13
3 KIIRE, AJANKÄYTTÖ JA LAPSET.....	16
3.1 Kiireen määrittely.....	16
3.2 Aika ja ajankäyttö.....	17
3.3 Lapsiperheen arki ja kiire.....	18
3.4 Stressin vaikutukset lapseen.....	20
4 VARHAISKASVATUKSEN AJANKÄYTTÖ.....	22
4.1 Varhaiskasvatus ja päiväkotikiire.....	22
4.2 Ajankäyttö päiväkodissa.....	23
4.3 Päiväkodin ajankäytön kehittäminen.....	25
5 TUTKIMUSTULOKSET.....	27
5.1 Kiire lasten näkökulmasta.....	27
5.2 Lasten käsityksiä kiireestä päiväkodissa.....	30
5.3 Lasten ajatuksia päiväkotipäivän kulusta.....	33
5.4 Lasten näkemyksiä kiireen vähentämisestä.....	35
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	38
7 POHDINTA.....	41
LÄHTEET.....	44
LIITTEET.....	48

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia lasten kokemuksia kiireestä ja ajankäytöstä päiväkodissa. Meistä jokainen kokee joskus elämässään kiirettä. Lapset elävät hetkessä eivätkä katso kelloa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 146; Knaus 2014, 229). Minua kiinnostaa, minkälaisia käsityksiä lapsilla kiireestä on sekä miten he päiväkotiympäristössä sen kokevat. Lisäksi minua kiinnostaa päiväkodin ajankäyttö: mihin aikaa päivisin kuluu, miksi joskus tuntuu, että on kiire sekä voisiko ajankäyttöä jotenkin kehittää. Tarkoituksena on saada nimenomaisesti päiväkotikäisten lasten ääni ja kokemukset kuuluviin. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, sillä kiire näyttelee yhä suurempaa roolia elämässämme (Jääskeläinen 2005, 8; Puronen 2005, 15).

Kiire on nyky-yhteiskunnassa jatkuvasti esillä (Jääskeläinen 2005, 8; Pääkkönen 2010, 93). Yhteiskunnassamme tuottavuuden ja elintason nostamisesta johtuva kiire on lisääntynyt (Lampikoski 2009, 19). Lapsiperheen arkeen kuuluu aikataulujen sopimista sekä yhteensovittamista. Työn, perheen ja muiden tärkeiden asioiden yhdistäminen tuottaa vaivaa ja aikaa pitäisi riittää kaikelle, mikä koetaan tärkeänä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 16.) Raamit perheen elämälle muodostavat työaikojen lisäksi päivähoidon, koulun ja harrastusten aikataulut. Niiden lomassa tulisi ehtiä myös syödä ja nukkua. (Rönkä, Kinnunen & Sallinen 2005, 177.)

Lapsen ensimmäiset ikävuodet ovat tärkeitä, ja niistä iso osa vietetään päiväkodissa (Kalliala 2008, 5). Lapsuus on tärkeä elämänvaihe, jonka aikana ihmisen persoonallisuus kehittyy. Kehitykseen vaikuttavat kasvuolosuhteet ja lapsi on aina aikuisten kasvatuksen, suojelun ja kontrollin vaikutuksen alaisena. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 23.) Päiväkoti on paikka, jossa varhaiskasvatusta useimmin toteutetaan. Noin 68 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista oli varhaiskasvatuksen piirissä vuonna 2016. Heistä 76 prosenttia oli kunnallisessa päiväkotihoidossa. (Säkinen & Kuoppala 2017, 1.) Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulujärjestelmään, ja sen tehtävä on tukea ja täydentää lapsen kodin kasvatustehtävää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8). Päivät päiväkodissa hujauttavat ohi nopeassa tahdissa. Jokaisessa päiväkodissa ja lapsiryhmässä on omat rutiinit ja

aikataulut, mutta samat pääruutiinit kuuluvat jokaiseen lapsiryhmään. Tällaisia perusrutiineita ovat ruokailut, laulu- ja leikkituokiot, ulkoilut sekä päivälepo.

Lapsi ei koe kiirettä samoin kuin aikuinen. Lapsi elää ennalta määrättyjen aikataulujen mukaan, vaikkei vielä ymmärräkään kellosta (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15). Lapsi kuitenkin omaksuu helposti kiireisen elämänrytmin kasvuympäristöstään (Lampikoski 2009, 25). Salmi (2009, 26) on tutkinut esikoululaisten kokemuksista kiireestä. Hänen mukaansa lapset määrittivät kiireen niihin tilanteisiin, joissa ulkopuolinen tekijä vaikuttaa lapsen aikatauluun, kuten lentokone ja taksi. Tutkimustulosten mukaan lapset yhdistivät usein vanhempansa sekä aamut kiireen kokemukseen. Lisäksi lapset kuvailivat kiirettä negatiivisin sanoin. (Salmi 2009, 30–31.)

Opinnäytetyön alussa esitellään tutkimuskysymykset, opinnäytetyön taustaa sekä käytetyt tutkimusmenetelmät. Opinnäytetyössä esitellään lapsihaastattelu tutkimusmenetelmänä sekä siihen liittyvät erityiset haasteet. Ensimmäisessä teorialuvussa avataan kiireen, ajan, ajankäytön ja stressin käsitteitä sekä kerrotaan lapsiperheen arjen ajankäytöstä. Toinen teorialuku käsittelee varhaiskasvatusta sekä sitä, miten kiire liittyy varhaiskasvatukseen. Lisäksi esitellään tapoja kehittää ajankäyttöä varhaiskasvatuksessa. Tutkimustulokset sekä niistä saadut johtopäätökset on esitelty teorialukujen jälkeen. Viimeisenä lukuna on pohdinta koko opinnäytetyöprosessista.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön lähtökohdista ja tavoitteesta. Luku sisältää esittelyn opinnäytetyön taustasta ja tutkimuskysymysten määrittelyn. Lisäksi esille tuodaan tutkimusmenetelmät, lapsihaastattelun toteutus ja haasteet sekä tietoa tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta.

2.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Aloitin opinnäytetyöprosessin keväällä 2017. Idea opinnäytetyön aiheesta syntyi oman työkokemukseni kautta. Arki päiväkodissa voi tuntua joskus kiireiseltä varsinkin työntekijän näkökulmasta. Erityisesti kiire näyttäytyy kokemukseni mukaan niin sanotuissa siirtymätilanteissa, joissa siirrytään toiminnasta toiseen, kuten ruokailusta päivälevolle. Etsiessäni tietoa aiheesta huomasin, että sitä ei ole vielä tutkittu kovin paljon. Koska aiemmin on tutkittu esikouluikäisten kokemuksia kiireestä, halusin omassa tutkimuksessani keskittyä nimenomaan päiväkotikäisiin, käytännössä 3–5-vuotiaisiin lapsiin. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 128) tuovat esille, että lapsihaastattelun yleisyys on kasvanut. Heidän näkemyksensä mukaan tämä johtuu siitä, että lapsiin suhtaudutaan entistä tasa-arvoisemmin. Tarkoituksena on saada selville, kokevatko lapset samoin sekä mitä he kiireestä ajattelevat. Lapsihaastattelun avulla päästään lähelle lapsen elämysmaailmaa, lapsen kokemuksia ja mielilyksiksi (Hirsjärvi & Hurme 2008, 128).

Tutkimuskysymykset muotoutuivat sellaisiksi, että niihin on mahdollista saada vastaus teorian lisäksi suoraan lapsilta. Tarkoituksena on selvittää kokevatko lapset kasvattajien kanssa samalla tavalla kiirettä päiväkodissa. Selvitettävänä oli myös se, voisiko mahdollista kiirettä lasten mielestä jotenkin vähentää. Lisäksi tarkoituksena oli löytää keinoja kehittää ajankäyttöä päiväkodissa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaista on ajankäyttö päiväkodissa ja miten lapset kokevat kiireen?

2. Miten kiirettä voisi vähentää ja ajankäyttöä kehittää päiväkodissa?

2.2 Tutkimusmenetelmät

Kun tutkimussuunnitelma oli hyväksytty, seurasi tutkimusluvan hakeminen (Liite 1). Koska tutkittavana aiheena ovat lasten kokemukset, oli helppoa päätyä siihen, että tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kananen (2015, 70) neuvoo valitsemaan tutkimusmenetelmän tutkittavan aiheen mukaisesti. Jos aiheesta ei ole vielä paljon tietoa saatavilla, on laadullinen tutkimus hänen mukaansa ainut vaihtoehto. Laadullisella tutkimuksella ei yritetä löytää tilastollisia yleistyksiä. Sen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää tutkittavaa aihetta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Kanasen (2015, 71) mukaan laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Alasuutari (2011, 32) kuvaa laadullista tutkimusta arvoituksen ratkaisemiseksi.

Kanasen (2015, 133) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi sopii haastattelu silloin, kun tutkitaan mielipiteitä tai asenteita sekä tutkittavien anonymiteetti on tärkeää. Eide ja Winger (2010, 80) toteavat laadullisen tutkimushaastattelun hyvänä tapana ottaa selvää lasten näkemyksistä. Haastattelussa tärkeänä he pitävät kysymysten tarkkaa suunnittelua siten, että ne vastaavat lapsen ajatusmaailmaa. Ritala-Koskinen (2001, 147–149) kyseenalaistaa lapsihaastattelun luotettavuutta tutkimusmenetelmänä. Kyseenalaistamista hän perustelee lasten kehittymättömyyden kautta. Kirjoittaja kuitenkin toteaa, että tutkittaessa haastattelusta omakohtaisia kokemuksia ja merkityksiä, puoltaa lapsihaastattelu paikkaansa.

Haastattelumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Teemahaastattelussa tärkeää on nimensä veroisesti keskeisiksi valikoidut teemat. Tarkkaa kysymysjärjestystä ja muotoa ei ole, vaan tärkeämpää on ottaa esille haastateltavien teemaan liittyvät näkemykset. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Teemahaastattelun tarkoituksena on, että teemoista keskustellessa esiin nousee uusia kysymyksiä sekä näkökulmia. Teemahaastattelun avulla on mahdollista perehtyä tutkittavaan ilmiöön perinpohjaisesti. (Kananen 2015, 148.) Teemahaastattelu sopii hyvin lapsihaastatteluun sen takia, että tutkija voi esittää tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi teemahaastattelu

tuotua vapautta muotoilla kysymyksiä uudelleen, jos haastateltava ei ensi yrittämällä ymmärrä, mitä yritän kysyä. Perehdyttyäni lapsihaastatteluiden tekemiseen huolellisesti, suunnittelin haastattelurunkoni palvelemaan mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiäni (Liite 2). Haastattelurunko koostui kolmesta teemasta, joita olivat kiire yleisesti, kiire päiväkodissa ja kiireen vähentäminen.

Yhteistyötahona opinnäytetyössä toimi eteläpohjalainen kaupunki. Toteutin haastattelut kahdessa eri päiväkodissa. Toinen päiväkodeista oli suurempi, viisiosastoinen päiväkotikiinteistö, ja toisessa oli kolme osastoa. Haastatteluihin osallistui lapsia kolmesta eri lapsiryhmästä. Tutkimusluvan myönsi kaupungin varhaiskasvatusjohtaja ja lisäksi tutkimuskohteena olleiden päiväkotien johtajat antoivat lupansa suorittaa tutkimusta. Yhteistyötahon kanssa sovittiin, ettei tutkimuspaikkakuntaa tai päiväkotien tunnistetietoja tule näkyville opinnäytetyössä.

2.3 Lapsihaastattelu

Haastattelu voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Yksilöhaastattelun avulla voidaan saada tarkempaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2015, 148–149.) Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 61) mukaan yksilöhaastattelu on yleisin tapa toteuttaa haastatteluita. Vilkka (2015) kertoo yksilöhaastattelun soveltuvan hyvin tutkittavan omakohtaisten kokemusten selvittämiseen.

Lupaa haastatteluun kysyttiin ensin lasten vanhemmilta kirjallisesti (Liite 3). Antaessani lupakyselyn sekä saatekirjeen kerroin vielä lyhyesti, mitä olen tekemässä ja että haluaisin haastatella juuri heidän lastaan. Kaikki vanhemmat antoivat luvan haastatteluun. Haastateltavat henkilöt tulee valita siten, että tutkittava ilmiö liittyy heihin (Kananen 2015, 145). Koska tutkimuksen aiheena ovat lasten kokemukset kiireestä, kohdistui haastattelu juuri lapsiin.

Haastatellut lapset valikoituivat tutkimukseen mukaan siten, että arvioin oman kokemukseni avulla, ketkä ryhmän lapsista olisivat innokkaita kertomaan kokemuksistaan ja ketkä osaisivat kysymyksiini vastata. Haastateltuja lapsia oli yksitoista, heistä kuusi oli poikia ja viisi tyttöä. Iältään haastatellut lapset olivat 3–6-vuotiaita: yksi kolmevuotias, kaksi neljävuotiasta, viisi viisivuotiasta ja kolme kuusivuotiasta.

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 129) toteavat lapsihaastattelun alaikärajan olevan noin neljä vuotta. Heidän mukaansa alle nelivuotiaan kielenkehitys on vielä riittämätöntä. Haastatteluun osallistunut kolmivuotias kuitenkin suoriutui haastattelusta oikein mallikkaasti.

Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 25) huomasi tutkimuksessaan sen, että lasten luottaessa aikuiseen he kertovat mieltään painavista asioista. Myös Ritala-Koskinen (2001, 154) painottaa luottamuksellisen suhteen merkitystä lapsihaastattelussa. Hänen mukaansa lasten ei uskota heti kertovan vieraalle aikuiselle omista asioistaan. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 130) pitävät tärkeänä sitä, että lapsi voi tutustua haastattelijaan etukäteen. Sen vuoksi haastattelin sellaisia lapsia, jotka jo entuudestaan tunsin työn tai työharjoittelun kautta. Lasten tunteminen myös nopeutti tutkimuksen tekemistä, sillä muuten minun olisi pitänyt käyttää aikaa lapsiin tutustuen ennen varsinaisia haastatteluita.

Haastattelut tapahtuivat rauhallisessa tilassa, jossa ei ollut sillä hetkellä muita lapsia. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 25) kertoo oppineensa lapsitutkimuksestaan sen, että lapset olivat puheliaampia ollessaan kahden tutkijan kanssa, jolloin he saivat huomion yksin itselleen. Tiloissa oli pöytä ja tuolit, ja istuimme haastateltavan lapsen kanssa vierekkäin. Äänitin haastattelut puhelimellani. Haastattelut olivat kestoltaan noin kymmenen minuuttia. Siinä ajassa ehdimme keskustella haastattelun teemoista. Koska lasten kyky keskittyä haastatteluun on rajallinen, eivät haastattelut voi olla kovin pitkiä (Ritala-Koskinen 2001, 158). Myös Oksman ja Rautiainen (2001, 83) kehottavat kiinnittämään huomiota lapsihaastattelun keston. Heidän mukaansa lapset väsyvät helposti, eivätkä jaksakaan keskittyä pitkiä aikoja.

Haastattelutilanteessa kysyin jokaiselta haastateltavalta lapselta, haluaako hän osallistua haastatteluun. Kun lapsi kertoi haluavansa osallistua, kerroin hänelle olevani tekemässä isoa koulutehtävää, ja sitä varten haluaisin haastatella juuri häntä. Ritala-Koskinen (2001, 153) pitää tärkeänä sitä, että lapselle kerrotaan mahdollisimman konkreettisesti ja lapsen tasolla ymmärrettävästi haastattelun tarkoitus ja laatu, eli millainen haastattelu tulee olemaan. Tämä motivoi lasta yhteistyöhön. Eide ja Winger (2010, 82) toteavat, että lapsen täytyy tietää, mihin hänen kertomansa tieto käytetään, ja haastattelijan tulee kertoa se niin, että lapsi ymmär-

tää. Kerroin äänittäväni keskustelumme, jotta voisin kotona tehtävää tehdessäni muistella, mitä juttelimme. Nauhoitettaessa haastattelua, tulee lapselle kertoa, kuka nauhoitteen kuuntelee (Eide & Winger 2010, 82). Kerroin myös, ettei kysymyksiini ole väärä vastaus ja kehotin vastaamaan juuri siten kuin itse ajattelee. Eiden ja Wingerin (2010, 81) mukaan haastatteluun valmistautuessa on hyvä kertoa lapselle, mistä aiheesta aiotaan keskustella. Heidän mukaansa lapselle täytyy kertoa, että hän on asiantuntija eikä kysymyksiin ole väärä vastaus. He pitävät tärkeänä myös sitä, että lapselle painotetaan osallistumisen olevan vapaaehtoista, ja että lapsi saa itse valita, osallistuuko vai ei. Kehotin myös kertomaan, jos jokin kysymys on hankala, niin voisimme yhdessä miettiä vastausta. Tämän jälkeen vielä kysyin lapselta, saanko haastatella häntä.

Haastattelun aikana lapsilla oli edessään kyniä ja paperia, ja he saivat samalla piirrellä oman mielensä mukaan tai olla piirtämättä, jos niin halusivat. Huomasin, että mahdollisuus piirtelyyn oli hyvä olla olemassa, sillä se antoi lapsen käsille tekemistä, ja mahdollisti paremman keskittymisen haastattelutilanteeseen. Tähän kannustaa myös Ritala-Koskinen (2001, 158). Niiden lasten, jotka eivät halunneet piirrellä, ajatukset eksyivät muihin asioihin useammin. Annoin lapsen aina kertoa mielenpäällä olevan asian, ja johdattelin sitten keskustelun takaisin haastatteluun. Näin kertoo tehneensä myös Roos (2016, 33), joka huomasi, että muuten lapsi palasi uudelleen itseään mietityttävään aiheeseen. Ritala-Koskinen (2001, 156) korostaa lapsihaastattelussa tutkijan luovuutta ja joustavuutta. Näissä haastatteluissa luovuus ilmeni siten, että lapsen vaihtaessa aiheita onnistuin johdattelemaan puheen takaisin haastattelun teemoihin. Esimerkiksi yhden haastattelun aikana lapsi halusi kääntää keskustelua piirustukseensa, jota samalla työsti. Sen haastattelun kohdalla pohdimme siis myös sitä, miten kiireinen piirustuksen traktori ja kuljettaja ovat.

Joidenkin kysymysten huomasin olevan haastavia lapsille. Niiden yhteydessä sain haastattelijana esittää kysymyksen useampaan kertaan ja konkretisoida kysymystä. Näin kehottaa tekemään myös Ritala-Koskinen (2001, 157). Hänen mukaansa keksityt tilanne-esimerkit auttavat lasta konkretisoimaan abstraktia asiaa. Huomasin, että sillä tavoin lapsen on helpompi ymmärtää, mitä kysyin.

Roos (2016, 35) huomasi tutkimuksessaan, että osa lapsista vastaili lyhyesti, kun taas toiset kertoilivat pitkiä tarinoita. Saman panin merkille omissa haastatteluisanikin. Roosin (2016, 35) mukaan erot johtuvat lasten eroista: toiset ovat luonnostaan puheliaita, kun taas toiset ovat lyhytsanaisempia. Haastatteluiden lopussa annoin jokaiselle lapselle vuorostaan mahdollisuuden kysyä jotain minulta. Jos lapsi ei keksinyt mitään kysyttävää, tiedustelin, haluaisiko hän vielä kertoa jotakin muuta. Useimmat lapset halusivat kertoa jotain tutkimukseen liittymätöntä, joka oli ollut mielen päällä sinä päivänä.

2.4 Aineiston analysointitapa

Litteroinnilla tarkoitetaan tallenteiden muuttamista tekstimuotoon, jotta niiden käsittely ja analysointi sujuisi paremmin (Kananen 2015, 160). Haastattelut suoritettuaani litteroin äänittämäni haastattelut heti kotiin päästyäni. Näin kaikki haastattelun tapahtumat olivat tuoreena mielessäni. Litteroin aineiston tarkasti kirjatun kaiken haastattelun sisällön: naurusta hiljaisiin hetkiin. Yllätyin siitä, miten paljon aikaa litterointiin kului. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 33 sivua.

Aineiston läpi käytyäni ja analyysimenetelmien tutkimisen jälkeen päädyin suorittamaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin Tuomen ja Sarajärven mallin mukaisesti. Päädyin tähän malliin siksi, että sen avulla saan parhaiten tuotua esille juuri näiden lasten kokemuksia kiireestä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108 – 113) esittelevät mallinsa kolmivaiheiseksi: aineiston pelkistäminen eli redusoiminen, ryhmittely eli klusterointi sekä teoreettisten käsitteiden luonti eli abstrahointi. Käytännössä aloitin sisällönanalyysin etsimällä aineistosta pelkistettyjä ilmauksia.

Aloitin aineiston analysoinnin tulostamalla litteroimani materiaalin, ja alleviivaamalla sieltä eri värein vastauksia haastattelukysymyksiini. Nämä vastaukset listasin pelkistettyinä ilmauksina eri paperille. Laadin myös taulukon, johon merkitsin haastateltujen lasten kokemuksen kiireestä päivärytmin mukaisesti. Näin minun oli helppompaa hahmottaa kokonaiskuva siitä, mihin ajankohtaan kiire lasten mielestä päiväkodissa ajoittuu. Pelkistetyistä ilmauksista etsin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, ja muodostin alaluokkia. Alaluokista muodostuivat yläluokat, joita olivat

lopulta kiire lasten näkökulmasta, lasten käsityksiä kiireestä päiväkodissa, lasten näkemyksiä kiireen vähentämisestä sekä lasten ajatuksia päiväkotipäivän kulusta.

2.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyys näkyi siten, että lasten vanhemmat saivat kuvauksen tutkimuksen aiheesta ja kulusta luettavakseen, ja he antoivat luvan haastatteluun. Lapsille osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastattelutilanteessa kerrottiin, miksi lasta halutaan haastatella, miksi nauhoitetaan ja mihin tietoa käytetään. Sen jälkeen kysyttiin vielä uudelleen, haluaako lapsi osallistua. Näin ollen kaikki haastateltavat lapset osallistuivat vanhemman luvalla sekä omasta tahdostaan. Tuomi & Sarajärvi (2009, 131) kertovat vapaaehtoisuuden ja tiedon tutkimuksen aiheesta ja käyttötavasta kuuluvan tutkittavien suojaan. Haastattelukysymykset oli suunniteltu lasten ymmärrettäväksi, ja olin jo valmiiksi miettinyt, miten konkretisoin kysymyksen, jos lapsi ei ymmärräkään kysymystä.

Ritala-Koskinen (2001, 159) kertoo lapsihaastattelun eettisten kysymysten olevan, mitä lapselta voi kysyä sekä mikä on tutkijan vastuu lapsesta. Kysymysten ei tulisi olla liian ahdistavia, ja haastattelut tulisi pyrkiä lopettamaan positiivisissa merkeissä. Omassa tutkimuksessani haastattelukysymykset keskittyivät kiireeseen sekä ajankäyttöön, mitkä eivät teemoina ole lähtökohtaisesti ahdistavia. Kun haastattelutilanteissa huomasin, ettei lapsi osaa vastata, en takertunut siihen, vaan siirryin seuraavaan aiheeseen. Kerroin myös ettei haittaa, vaikei osaa vastata. Haastattelut päättyivät lasten vuoroon kysyä minulta, mikä aiheutti lapsissa hilpeyttä. Siitä voin päätellä, että haastattelut loppuivat hyvillä mielin.

Haastatteluihin osallistuneita lapsia ei pidä voida tunnistaa aineiston perusteella. Tämä on tärkeää tutkimuksen eettisyyden kannalta. (Eide & Winger 2010, 82.) Koska haastatteluihini osallistui melko pieni määrä lapsia, ei opinnäytetyössä paljasteta aineisto-otteissa lasten ikää tai sukupuolta. Haastattelut on nimikoitu numeroin H1-H11, jotka on annettu satunnaisessa järjestyksessä. Näin haastattelu järjestyksestä ei voi päätellä kummasta päiväkodista on kyse. Haastatteluista on muutettu lasten ilmaiset erisnimet, joista voisi käydä ilmi lapsen henkilöllisyys. Tutkittavien suojaan kuuluu myös tutkimustietojen luottamuksellisuus, ettei niitä

luovuteta ulkopuolisille ja ettei tietoja käytetä muuhun kuin sovittuun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Litteroinnin, aineiston analysoinnin sekä opinnäytetyön kirjoituksen aikana tietoihin ei päässyt kukaan ulkopuolinen käsiksi. Opinnäytetyön valmistuttua äänittämäni ja litteroimani materiaali tuhotaan. Näin tutkittavien suoja säilyy.

Lapsihaastattelussa ongelmana voi olla epätasa-arvoinen valtasuhde lapsen ja aikuisen välillä. Valmiiksi mietityt kysymykset voivat rajata lapsen vastauksia. Jotkut lapset saattavat vastata siten, minkälaisen vastauksen ajattelevat aikuisen haluavan kuulla. (Ritala-Koskinen 2001, 160; Roos 2016, 31). Samasta ilmiöstä kirjoittavat myös Eide ja Winger (2010, 82). Heidän mukaansa lapsi saattaa haluta miellyttää aikuista, ja sen takia vastata siten, mitä ajattelee aikuisen haluavan kuulla. Tekemissäni haastatteluissa en kuitenkaan huomannut lasten vastaavan miellyttääkseen minua. Tämä saattoi johtua siitä, että kehotin jokaista haastateltavaa vastaamaan siten, kuin itse ajattelee. Painotin myös ettei kysymyksiin ole väärää vastauksia.

Tutkimusta tehdessä tulee arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Kanasen (2015, 352) mukaan laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan arvioida luotettavuuskriteerein, joita ovat luotettavuus ja totuudellisuus, riippuvuus, siirrettävyys ja sovellettavuus, vahvistettavuus ja saturaatio. Luotettavuudella ja totuudellisuudella tarkoitetaan sitä, että saadut tutkimustulokset ovat totuudenmukaisia. Totuudellisuutta arvioidessa tärkeää on tarkka dokumentaatio, jotta samaa aineistoa käyttämällä muutkin voivat päätyä samaan lopputulokseen. (Kananen 2015, 353.) Omassa tutkimuksessani olen dokumentoinut aineistoni parhaan kykyni mukaisesti. Tällä tarkoitan tarkkaa litterointia sekä aineistolähtöistä sisällönanalyysia vaiheineen. Siten toinenkin tutkija voisi päätyä samaan lopputulokseen aineistoni pohjalta. Siihen tähtää myös Kanasen (2015, 353) luotettavuuskriteeri riippuvuus. Riippuvuudella hän tarkoittaa toisen tutkijan suorittamaa tulkintaa aineistosta: johtopäätöksiä voidaan pitää oikeana, jos muutkin tulevat samaan lopputulokseen.

Laadullinen tutkimus ei pyri yleistämään asioita, vaan kuvaamaan ja ymmärtämään ilmiöitä. Siirrettävyys tarkoittaa sitä, että jos tutkimus toteutettaisiin samalla kaavalla toisaalla, tulisi tuloksesta samanlainen. Siirrettävyyden ja sovellettavuuden arvioinnissa vastuu on siirtäjällä: tutkija tuo ilmi tutkimuksen lähtökohdat mah-

dollisimman tarkasti, jotta siirtäjä voi harkita, soveltuvatko tulokset sellaisenaan hänen tutkimuskohteeseensa. (Kananen 2015, 353.) Tässä tutkimuksessa on kuvattu mahdollisimman tarkasti tutkimuksen lähtökohdat ja haastatteluun osallistuneet lapset. Vahvistettavuudella Kananen (2015, 354) tarkoittaa tutkimustulosten vahvistamista heillä, joita aineisto koskee. Koska tutkimus koskee lasten kokemuksia, ei heillä tulosten vahvistaminen onnistu.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää aineiston saturaatio, eli itsensä toistaminen. Kananen (2015, 355) mukaan laadullisessa tutkimuksessa uusia havaintoyksikköjä (eli haastateltavia) tulee ottaa tutkittavaksi, kunnes vastauksista ei ilmene mitään uutta. Tutkimuksen aikana haastatteluaineistosta nousee samankaltaisia vastauksia, eivätkä uudet haastattelut tuo enää uutta tietoa. Tällöin voidaan todeta, että haastateltavia on ollut riittävästi ja materiaalia on tarpeeksi. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 87.) Saturaatio tässä tutkimuksessa näkyi selkeästi vastauksissa, sillä haastateltavien vastaukset olivat hyvin samantyyppisiä. Olin valmistautunut haastattelemaan enemmänkin lapsia, mutta tutkittuani aineistoani totesin, että siihen ei ole tarvetta. Voin todeta saaneeni luotettavia tuloksia, sillä suoritin dokumentoinnin tarkasti ja laajasti sekä tuloksissa näkyi selkeää saturaatiota.

3 KIIRE, AJANKÄYTTÖ JA LAPSET

Tässä luvussa esitellään kiireen, ajan ja ajankäytön käsitteitä, ja suhteutetaan niitä lapsen näkökulmaan. Luvussa kerrotaan myös lapsiperheiden ajankäytöstä sekä kiireistä. Stressi on usein yhdistetty kiireeseen, ja siksi myös stressiä ja sen vaikutuksia lapseen käsitellään tässä luvussa.

3.1 Kiireen määrittely

Jokainen kokee ainakin joskus elämässään kiirettä. Puronen (2005, 15) kirjoittaa siitä, että meistä jokainen kokee kiireen eri tavalla. Kiire on jokaisen oma kokemus ajan riittämättömyydestä. Hellsten (1999, 124) määrittelee kiireen syntyvän ihmisen tekemistä valinnoista. Hänen mukaansa ihminen valitsee tehtäväkseen sellaisia asioita, joita pitää tärkeänä. Se, mitä ihminen pitää tärkeänä, taas perustuu ihmisen arvoihin.

Syitä kiireelle löytyy useita. Yksi syy on ajattelumallimme, jonka vuoksi kotonakin mielessä pyörivät tekemättömät työt: niin kotityöt kuin ansiotyötkin. Kiireen vuoksi saatamme tuntea itsemme tarpeelliseksi. Ympäristön painekin aiheuttaa kiirettä: jos muiden tahti on kova, nopeuttaa usein itsekin tempoaan. Työelämän vaatimukset ovat kasvaneet ja työntekijöiden tulisi olla tavoitettavissa vuorokauden ympäri. (Lampikoski 2009, 27–29.) Myös Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 48) kuvailee työelämään kuuluvaksi kiireen. Työtä tehdään kotona tai mökilläkin, ja työntekijän on oltava aina tavoitettavissa.

Fonsén & Parrila (2016, 138) kertovat kiireen syntyvän työtehtävien suuresta määrästä. Kun osa työtehtävistä vaatii välitöntä reagointia, jäävät vähemmän kiireelliset tehtävät kuormittamaan muistia. Jääskeläisen (2005, 13) mukaan työelämässä kiireelle löydetään monenlaisia syitä, kuten asiakkaiden määrä, liian vähäinen henkilökunta tai liian suuri määrä työtehtäviä. Kuitenkin suurimmaksi kiireen syyksi hän katsoo henkilökohtaiset tekijät, sillä kiireen tunne syntyy jokaisessa itsessään. Toinen ihminen voi kokea kiirettä tilanteessa, jossa toinen ihminen ei kiirettä tunne. Puronen (2005, 15) katsoo syyn kiireeseen olevan koko elämäntavassamme, elämä on hektistä ja vauhdikasta. Jääskeläinen (2005, 8) on samoilla linjoilla. Hä-

nen mukaansa kiire on ajankäytön ongelma, josta on tullut suorastaan kansantauti. Alasentie (2013, 24) kertoo kiireen johtuvan myös siitä, että on paljon asioita hoidettavana.

Pääkkönen (2010, 93) luettelee kiireellä olevan vaikutuksia yksilöiden ja perheiden hyvinvointiin, työn tuottavuuteen ja laatuun, elämänlaatuun, psyykkiseen hyvinvointiin ja stressiin sekä ajankäytön hallintaan. Kiirettä ei tulisi nähdä pelkästään negatiivisena asiana, sillä satunnainen kiire ja paine kannustavat saavuttamaan tavoitteita (Lampikoski 2009, 30). Myös Rytikangas (2008, 20) toteaa, ettei kiireessä itsessään ole mitään pahaa. Hänen mukaansa pieni kiire ajaa ihmisen saamaan aikaan asioita, joita on siirtänyt ja jättänyt tekemättä.

3.2 Aika ja ajankäyttö

Aika on sosiaalinen keksintö, jonka ihminen on luonut. 1600-luvulta alkaen käytössä ovat olleet minuutit ja sekunnit. Ihmisten aikakäsitys oli tuolloin syklinen, mikä tarkoitti sitä, että elettiin vuodenaikojen mukaan auringonnousun ja auringonlaskun määrittellessä elämän rytmin. Nyky-yhteiskunnassa aikakäsitys on lineaarinen ja kello sekä aikataulut määräävät rytmimme. (Lampikoski 2009, 40.) Purosen (2005, 77) mukaan puhuttaessa ajasta tarkoitetaan useimmin sitä aikaa, jota katsomme kellosta. Myös hänen mukaansa elämämme pyörii määriteltyjen aikataulujen mukaisesti. Samoilla linjoilla jatkaa Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 15). Hänen mukaansa lapset kokevat arkensa aikataulujen, eli lähtemisten ja tulemisten mukaisesti. Vaikka lapsi ei kellosta vielä ymmärrä, elää hänkin silti ennalta määrättyjen aikataulujen mukaan. Knaus (2014, 229) jatkaa samoilla linjoilla ja toteaa, että pienille lapsille nykyhetki on kaikkein tärkein.

Miettinen & Rotkirch (2012, 16) jaottelevat ajan neljään lajiin: välttämätön, sovittu, omistettu ja vapaa aika. Välttämättömään aikaan kuuluvat välttämättömät asiat, kuten nukkuminen ja syöminen. Sovittu aika koostuu työstä tai koulunkäynnistä. Omistettuun aikaan kuuluvat esimerkiksi harrastukset ja ystävien tapaaminen. Vapaa aikana vain ollaan tekemättä mitään. Jaottelun voi ajatella näyttäytyvän myös lapsen päivässä. Aikaa kuluu perustoimintoihin, päivähoidon voidaan katsoa

olevan sovittua aikaa. Myös lapsella voi olla harrastuksia ja leikkikavereiden tapaamisia, ja pelkkä oleilukin on tärkeää.

Jokaisella meistä on vuorokaudessa käytettävissä 24 tuntia (Miettinen & Rotkirch 2012, 16). On jokaisen oma valinta, miten hän nuo tunnit käyttää. Lampikoski (2009, 45) kertoo ajankäytön määräytyvän osittain persoonamme mukaisesti: toiset ovat luonnostaan järjestelmällisempiä ja tarkempia ajankäytöstään kuin toiset. Jokainen meistä on oma persoonansa, niin aikuiset kuin lapsetkin. Lapsen aikakäsitys on erilainen kuin aikuisen. Lapsi elää hetkessä, uppoutuu leikkeihinsä eikä katso kelloa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 146.)

3.3 Lapsiperheen arki ja kiire

Lapsiperheen arki voi olla kiireistä. Takalan (2005, 35) mukaan lapsiperheiden arjen kiireisyys on kasvanut. Syyksi tähän hän nimeää naisten työnteon lisääntymisen. Työnteon lisääntyessä kotona tehtävien kotitöiden määrä ei ole kuitenkaan vähentynyt, ja perheenjäsenten erilaisten harrastusten määrä on samalla kasvanut. Päiviin täytyy siis mahtua enemmän tekemistä kuin ennen. Pääkkönen (2010, 97) kertoo tutkineensa, että alle kouluikäisten lasten äideistä 42 prosenttia ja isistä 32 prosenttia kertoo olevansa jatkuvasti kiireisiä. Silloin tällöin kiirettä kertoi kokevansa äideistä 54 prosenttia ja 59 prosenttia isistä. Näin ollen kiire arjessa koskettaa lähes jokaista perhettä. Lampikosken (2009, 92) mukaan vanhemmat kokevat joskus perhe-elämän stressaavaksi ja kaoottiseksi: aamuisin liikkeelle lähtö on haastavaa ja välillä tuntuu, että tavarat tippuvat kuin itseksen lattialle. Perhe-elämän ja ansiotyön yhdistäminen vaativat vanhemmilta fyysisiä sekä henkisiä voimavaroja (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 38).

Yhdysvaltalaisen ajankäyttötutkimuksen mukaan lapsiperheiden ajankäyttö ja kiire ovat samantyyppisiä kuin täälläkin. Kiivain aika perheen elämässä on se, kun lapset ovat pieniä. Lasten hoitoon ja läsnäoloon käytetään enemmän aikaa kuin aiemmin. Tämä koskee perheen molempia vanhempia. Myös Yhdysvalloissa lapsilla on useita harrastuksia, joihin kuljettaminen vie vanhempien aikaa. Vanhemmat kokivat, että heillä on liian vähän aikaa itselleen. Suuri osa äideistä ilmoitti olevansa aina kiireisiä ja tekevänsä usein monta asiaa yhtä aikaa. (Bianchi 2011, 25-

33.) Vanhempien työtä ja lasten hyvinvointia ovat tutkineet Rönkä, Kinnunen & Sallinen (2005, 178). He paneutuivat erityisesti työn ja perheen yhteensovittamisen vaikutuksiin perheen arjessa. Tutkimustulostensa mukaan äidit kokivat aikataulujen yhteensovittamisen vaikeaksi. Työssä vanhempia rasittivat eniten ylityöt ja työaikojen joustamattomuus. Stressi kotitöistä jakautui tasaisesti koko viikon ajalle. Tutkittavien mielialat olivat yleisesti ottaen myönteisiä, vaikka kiirettä ja stressiä ilmeni olevan arjessa jatkuvasti.

Ajankäytön tutkimusten mukaan ihmisillä on enemmän vapaa-aikaa. Pikkulapsiperheissä kiirettä koetaan paljon, sillä jokaisella perheenjäsenellä on omat aikataulunsa. (Miettinen & Rotkirch 2012, 21). Lapsilla on harrastuksia ja kavereiden luona kyläilyä, vanhemmilla on hoidettavana töiden lisäksi kotityöt, ja mahdollisesti omat harrastukset. Myös Pääkkönen (2010, 93) kirjoittaa siitä, miten ihmisten vapaa-ajan määrä on kasvanut aikojen kuluessa. Kuitenkin kiirettä koetaan olevan enemmän. Röngän ym. (2005, 179) tutkimuksen mukaan erityisesti perheiden äidit kokivat työaikojen ja perheen aikataulujen yhteensovittamisen olevan vaikeaa. Lampikosken (2009, 25) mukaan kiireestä on tullut normi, joka tarttuu myös lapsiin. Lapsi oppii olemaan valppaana ja on heti edellisen aktiviteetin loputtua jo menossa kohti seuraavaa.

Lapselle kiirettä voi helposti kertyä useista harrastuksista. Nepposen (1999, 38) mukaan lapsen harrastusten määrän tulisi olla verrannollinen lapsen ikään, jaksamiseen ja omaan tahtoon. Lisäksi hän korostaa vanhempien vastuuta lasten harrastusten määrästä. Lampikoski (2009, 19) toteaa, että lapset oppivat mallin nopeatempoisesta elämästä vanhemmiltaan. Harrastuksia on paljon eikä vapaa-aikaa juuri jää. Kalliala (2012, 83) muistuttaa, että lasten on tärkeää saada olla myös rauhassa. Honoré (2010, 187) pitää lasten harrastuksia tärkeänä osana onnellista lapsuutta. Hänen mukaansa harrastusten jäsenelty toiminta tekee monille lapsille hyvää.

Hellsten (1999, 126) kehottaa aikuisia olemaan läsnä lapsille. Läsnäolemisen hän kuvailee näkyvän kiireettömyytenä perheessä. Läsnäolo ei voi onnistua, jos on aina menossa jo seuraavaan hetkeen. Pienelle lapselle kehittyy sisäinen turvallisuuden tunne vanhempiensa läsnäolon kautta. Kuulluksi ja nähdyksi tulemisen

kokemukset vahvistavat lapsen kykyä olemaan itse läsnä. Sitä kautta lapsi voi omaksua kiireettömän olemuksen. (Hellsten 1999, 135.)

3.4 Stressin vaikutukset lapseen

Miller (1982, 10) määrittää stressin olevan sitä, millä tavalla mielemme ja elimistömme toimivat stressitekijän vaikutuksesta. Stressitekijällä hän tarkoittaa stressin aiheuttajaa, esimerkiksi läheisen vakava sairastuminen tai kova työtahti voivat olla stressitekijöitä. Keltikangas-Järvinen (2012, 77–78) kertoo stressin olevan ristiriita ulkoisten vaatimusten ja ihmisen oman selviytymiskyvyn välillä. Stressin kautta psyykkinen ja fyysinen minä yhdistyvät: pelko voi aiheuttaa hengenahdistusta sekä fyysinen väkivalta aiheuttaa suuttumusta (Miller 1982, 24). Sinkkosen (2008, 118) mukaan stressi syntyy, kun vaatimukset ylittävät voimavarat, eikä tilanteeseen ole ratkaisua. Keltikangas-Järvinen (2012, 76 – 77) kertoo yleisestä harhaluulosta, jonka mukaan lapsen stressinsietokyky kehittyy jo varhaislapsuudessa sitä mukaa, kun stressiä ilmenee. Hänen mukaansa on tutkittu, että lapsen stressinsietokyvyn tulisi olla tarpeettomana mahdollisimman pitkään. Tämä johtuu siitä, että lapsen psyykkiset selviytymiskeinot kehittyvät vasta myöhemmin, ja pieni lapsi reagoi stressiin fyysisellä reaktiolla.

Sinkkosen (2008, 121) mukaan lapsen keskushermosto on kehittymättömyytensä vuoksi herkempi stressin vaikutuksille. Hänen mukaansa on tutkittu, että varhaiset traumat ja stressireaktiot voivat olla yhteydessä jopa mielenterveyden häiriöihin. Keltikangas-Järvisen (2012, 89) mukaan stressillä on todettu olevan aivojen kehitystä haittaava ja oppimistuloksia alentava vaikutus. Lasten stressinsäätelyä päivähoitossa ovat tutkineet Suhonen, Sajaniemi, Alijoki, Hotulainen, Nislin & Kontu (2014, 184). Tutkimuksessa 3–7-vuotiaita lapsia (N=384) tutkittiin päivähoiton lisäksi myös kotiooloissa. Tutkimus osoittaa, että laadukkaassa päivähoitoympäristössä stressihormoni- eli kortisolitaso pysyi lapsilla matalampana kuin heikompi-laatuissa. Toisin sanoen laadukkaassa päiväkodissa lapset eivät stressaannu niin paljon kuin heikompi-laatuissa. Päivähoidon laadun suurimpia eroja olivat kasvattajien tiimityöskentely sekä tilajärjestelyt.

Kalliala (2012, 83) pohtii syyksi lasten stressille pitkien hoitopäivien ja toiminnantäyteisten iltojen yhdistelmää. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 20) toteaa, että lapselle stressiä aiheuttaa arjen rutiinien puuttuminen. Hänen mukaansa aikuisten elämänrytmi näkyy lapsen elämässä, myös kiireen kokemisessa. Matilainen (2008, 61) kirjoittaa säännöllisen päivärytmin sekä rutiinien merkityksestä lapsiperheessä. Hänen mukaansa rutiinit antavat selkeät ja turvalliset rajat, joiden kautta lapsi voi kasvaa ja kehittyä. Lisäksi rutiinit parantavat vanhempien arjessa jaksamista, kun kaikki saavat riittävästi lepoa. Rutiinien merkitystä korostaa myös Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 20), jonka mukaan arjen rutiinien puuttuminen voi johtaa ongelmakäyttäytymiseen, huonontaa lapsen terveydentilaa ja jopa hidastaa kielen kehitystä. Lapsen stressiä voi olla vaikea havaita, sillä aikuisista poiketen lapsen stressi usein näyttäytyy vetäytymisenä, rauhallisuutena ja tyyneytenä. Tällainen käytös on helppo tulkita sopeutumiseksi tilanteeseen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 78.)

4 VARHAISKASVATUKSEN AJANKÄYTTÖ

Seuraavassa luvussa määritellään varhaiskasvatuksen ja päiväkodin käsitteet ja tuodaan esiin päiväkodin ajankäyttöä. Lisäksi esitellään, miten kiire näyttäytyy päiväkodissa sekä suhteutetaan kiirettä ja perheen arkea päiväkotiin ja varhaiskasvatukseen.

4.1 Varhaiskasvatus ja päiväkoti

Varhaiskasvatuslaki (L 36/1973) määrittelee varhaiskasvatuksen olevan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista huoltajien kanssa yhteistyötä tehden. Sen on tarkoitus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä estää syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksen muotoja ovat päiväkoti, perhepäivähoito sekä muu varhaiskasvatus kuten kerho- ja leikkitoiminta. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 15, 17.)

Päiväkoti on yksi varhaiskasvatuksen muodoista. 76 prosenttia varhaiskasvatuksen piirissä olevista lapsista oli kunnallisessa päiväkodissa vuonna 2016 (Säikki- nen & Kuoppala 2017, 1.) Päiväkoti on paikka, jossa suuri osa suomalaisista lapsista viettää suuren osan päivästänsä. Kalliala (2012, 21) kuvaa suomalaisen päivähoitojärjestelmän vahvuudeksi kokonaisvaltaisuuden: siinä yhdistyvät hoiva, kasvatus ja opetus. Kalliala (2012, 36) katsoo hoivaan liittyvän kaikki arjen perushoito kuten ruoka, hygienia, pukeutuminen, ulkoilu ja lepo. Kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuteen kuuluu Kallialan (2012, 42) mukaan päiväkodissa toteutettava pedagogiikka. Pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksessa ohjaa jokaiselle lapselle laadittava varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu. Vasuun kirjataan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja se perustuu lapsen etuun ja tarpeisiin. Vasu laaditaan yhdessä lapsen perheen kanssa, ja sitä päivitetään niin usein, kuin on tarvittavaa, vähintään kerran vuodessa. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 10.)

Varhaiskasvatusympäristö jakautuu kolmeen osaan: fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen ympäristöön. Fyysinen ympäristö koostuu tiloista, leluista, huoneka-

luista sekä sisustuksesta. Sosiaalinen ympäristö rakentuu vuorovaikutuksessa, aikuisten ja lasten, lasten keskinäisestä sekä aikuisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Psykkiseen ympäristöön kuuluu turvallisuuden tunne, niin fyysinen kuin psyykinenkin. Nämä osat yhdessä muodostavat varhaiskasvatusympäristön. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 31) kuvataan edellä mainittujen fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen ympäristön muodostavan oppimisympäristön. Oppimisympäristön tulisi olla kehittävä, terveellinen, turvallinen sekä edistää oppimista. Lapsien tulisi osallistua oppimisympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31.)

4.2 Ajankäyttö päiväkodissa

Jokaisessa päiväkodissa ja lapsiryhmässä on omat aikataulut sekä rutiinit, eikä kellontarkkaa kuvausta yleisestä päiväkotipäivästä voi antaa. Järvisen, Laineen ja Hellman-Suomisen (2009, 166) mukaan päivärytmin suunnittelu pohjautuu kasvatuksellisiin syihin sekä käytännön syihin. Lapsi tarvitsee ravintoa, lepoa ja ulkoilua. Päiväkodin toiminnoissa otetaan huomioon samalla myös oppiminen, esimerkiksi ruokailun aikana opetellaan pöytätapoja. Lastentarhanopettajaliitto kuvaa julisteessaan Lapset pesuveden mukana (2016) tavanomaisen päiväkotipäivän. Aamulla kuudesta kahdeksaan on aikaa leikkiä. Kahdeksan ja yhdeksän välillä syödään aamiainen. Yhdeksän ja kymmenen välille sijoittuu ohjattua ulkoilua. Kymmenestä yhteentoista vuorossa on ohjattua pedagogista toimintaa. Yhdeltätoista on lounaan aika, minkä jälkeen käydään päivälevolle. Yhdestä kahteen, vuorossa on jälleen ohjattua pedagogista toimintaa. Kahdelta syödään välipala, minkä jälkeen siirrytään ohjattujen ulkoleikkien pariin.

Piironen-Malmin & Strömbergin (2008, 33) mukaan varsinkin pienille lapsille on tärkeää, että päivien rutiineissa ei tulisi suuria muutoksia. Tutut rutiinit tuovat lapselle turvaa. Tärkeäksi hetkeksi hoitopäivässä Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 33) nimeävät lapsen saapumisen päivähoitoon. Tärkeiksi hetkeksi kirjoittajat nimeävät myös kaikki siirtymätilanteet: niiden aikana voi harjoitella omatoimisuutta. Siirtymätilanteita ovat ne hetket, kun siirrytään toiminnasta toiseen, esimerkiksi

ulkoiluun. Siirtymätilanteeseen kuuluu tällöin lelujen siivous, wc-käynti ja pukeutuminen. Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 34) painottavat, että kiirettä ja hoputtamista tulee välttää, ja näissä siirtymätilanteissa tulisi keskittyä antamaan lapselle mahdollisuuksia oppia uutta ja harjoitella itsenäisesti esimerkiksi pukemista. Oman kokemukseni mukaan päiväkodissa kiire sijoittuu usein näihin siirtymätilanteisiin.

Reunamon & Salomaan (2014, 24) tutkimuksen mukaan päiväkodeissa aamupäivisin aikaa kuluu eniten vapaaseen leikkiin, sekä sisällä että ulkona, johon aikaa käytettiin keskimäärin 98 minuuttia. Ruokailuihin aikaa kului päiväkodeissa keskimäärin 51 minuuttia. Suunniteltua aikuisen ohjaamaa toimintaa aamupäiviin sisältyy keskimäärin 48 minuuttia. Perushoitotilanteissa, kuten wc-käynneillä, pukemiseen, lepoon ja erilaisiin siirtymiin toiminnasta toiseen aikaa kului 33 minuuttia. Lasten vanhempien kanssa kommunikointiin, kuten hakutilanteisiin kuluu Kallialan (2012, 91) mukaan noin viisi prosenttia henkilökunnan työajasta. Vanhempien kanssa kommunikointi on tärkeä osa työtä, sillä he ovat oman lapsensa asiantuntijoita, ja usein heitä kiinnostaa, miten juuri heidän lapsensa päivä on sujunut.

Kiireen syntyyn vaikuttaa ajankäyttö ja sen hallinta. Jääskeläisen (2005, 15) mukaan kiire syntyy, kun arvio johonkin kuluvasta ajasta ylittyy. Varhaiskasvatuksessa näin saattaa käydä esimerkiksi askartelun kanssa, kun aikaa kuluukin arvioitua enemmän. Esimerkiksi henkilökunnan sairauspoissaolot voivat johtaa henkilökunnan alimitoitukseen, mikä puolestaan aiheuttaa kiireen tuntua, kun yksi käsipari puuttuu. Hyvä hygienia, ergonomiset työtavat ja toimiva työterveyshuolto ehkäisevät sairauspoissaoloja. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 28) mukaan lapset omaksuvat mallia henkilökunnan tavasta toimia ja olla vuorovaikutuksessa. Näin lapset oppivat arvoja, asenteita ja tapoja. On tärkeää, että varhaiskasvatusympäristö olisi kiireetön, sillä lapset omaksuvat aikuisilta tavan toimia.

Kalliala (2012, 80–81) kuvaa varhaiskasvatuksessa vallitsevan keskeyttämisen kulttuurin: kaikki toiminta on keskeytettävissä. Hänen mukaansa kynnyksensä poistua lasten parista esimerkiksi puhelimeen on madaltunut huomattavasti. Tämän hän kertoo olevan merkki siitä, että keskeytettävä toiminta ei ole tärkeää. Moilasen (2014, 75) mukaan päiväkodin henkilökunnan työajasta suurin osa kuluu lasten hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen. Myös hän kertoo keskeytysten haittaavan

työntekoa päiväkodissa. Moilanen (2014, 79) kertoo keskeytyksien aiheuttavan rauhattomuutta ja kiireen tuntua.

Lastentarhanopettajaliiton jäsentutkimus vuodelta 2007 paljastaa, että jopa 75 prosenttia kyselyyn vastanneista kokee työn liian kuormittavaksi koko ajan tai melko usein. Noin 90 prosenttia vastanneista koki työtahdin kiihtyneen entisestään. Vastajat kertoivat työnsä hyviksi puoliksi vuorovaikutteisuuden, toiminnan lasten kanssa sekä työn monipuolisuuden. Työn huonoina puolina nähtiin palkkatason alhaisuuden lisäksi suuret ryhmäkoot sekä työntekijöiden vähyydestä johtuva kiire. Vastajista ne, joiden työhön kuului enemmän suunnitteluaikaa, kokivat vähemmän kiirettä. (Komulainen 2007, 11–12.)

4.3 Päiväkodin ajankäytön kehittäminen

Toimintaa varhaiskasvatuksessa ohjaavat arvot. Päiväkodeissa toimintaan vaikuttavat myös aikojen kuluessa muodostuneet toimintamallit, joita voidaan kutsua talon tavoiksi. Näitä talon tapoja usein noudatetaan sen takia, että niin on aina tehty. (Parrila & Fonsén 2016, 61.) Karlssonin (2001, 174) mukaan useista tutkimuksista käy ilmi, että päiväkodin työntekijät kokevat esteeksi uusien asioiden kokeilemiselle kiireen ja aikapulan. Hänen mukaansa juuri ajankäytön ongelmat aiheuttavat sen, että uusia ideoita ja toimintamalleja ei edes kokeilla käytännössä. Koska päiväkodissa kaiken toiminnan keskiössä on lapsi, pitäisi mahdolliset toiminnan muutokset pystyä perustelemaan lapsen näkökulmasta (Kalliala 2012, 86). Lapsen kannalta hyvää ja toimivaa käytäntöä ei tule muuttaa ajan säästämiseksi.

Keskeyttämisen kulttuuria vastaan Kallialan (2012, 87) mukaan toimii aikuisen päätös siitä, ettei ole kiire. Nätyнки (2016, 104) toteaa, että aikuinen saa usein itse kiireen aikaan. Hän kehottaa kasvattajia antamaan itselleen luvan rauhoittua, sillä kaikkea ei tarvitse hoitaa juuri sillä hetkellä. Jarasto (1999, 58) kirjoittaa aikuisen asenteiden merkityksestä. Hänen mukaansa lapset ovat erityisen herkkiä aistimaan aikuisen ilmeitä, eleitä sekä äänensävyjä. Rytikangas (2008, 121) tuo esille, että kiireestä puhuminen ja sen ajatteleminen lisäävät kiireen tuntua. Hän kehottaa vähentämään kiirettä oman ajatusmaailman kautta: kerro itsellesi, että sinulla on tarpeeksi aikaa ja tiedät, mikä on olennaista tällä hetkellä. Rytikangas

(2008, 120) perustelee malliaan sillä, että ajattelutapa määrittää sen, miten todellisuus koetaan. Tolosen (2017, 19) haastattelema Kimmo Takanen muistuttaa läsnäolon tärkeydestä. Hän kertoo käsitteestä sisäinen vanhemmuus, joka koostuu asenteista, arvoista ja suhtautumistavoista. Sisäinen vanhemmuus näkyy lapselle aikuisen tavassa puhua ja toimia.

Jatkuva kiire työpaikalla aiheuttaa monia ongelmia. Työn tulos ja laatu kärsivät, henkilökunta stressaantuu, uupuu ja jopa sairastuu. Työntekijöiden yhteistyö ja kommunikointi voivat kärsiä. Lisäksi kiire haittaa myös työntekijöiden luovuutta, sillä aikaa suunnittelulle ei jää. (Rytikangas 2008, 22 – 25.) Päiväkodissa työpaikana kiire saattaa aiheuttaa juuri edellä mainittuja asioita. Kalliala (2012, 114) kritisoi niin varhaiskasvatuksessa kuin muussakin työelämässä vallitsevaa turhan tekemisen vitsausta. Sillä hän tarkoittaa ylemmältä tasolta annettavia pieniä tehtäviä, joiden hoitamiseen kuluu ajallisesti paljon aikaa. Tällaisia tehtäviä voivat päiväkodissa olla käyttöasteen seuranta tai erilaisten suunnitelmien täyttäminen.

Fonsén & Parrila (2016, 139–141) esittelevät johtajan keinoja tehostaa ajankäyttöään. Heidän mukaansa priorisointilistan, viikko-ohjelman ja vuosikellon suunnittelu auttavat hahmottamaan työtehtävien hoitamista visuaalisesti. Näitä menetelmiä voisi soveltaa myös lapsiryhmässä työskentelyyn: viikko-ohjelmaan voisi kirjata lasten ja henkilökunnan määrän sekä minkälaista toimintaa on suunniteltu. Vuosikellon avulla voisi yhdellä silmäyksellä nähdä tulevat tapahtumat ja koulutukset. Moilanen (2014, 74) nimeää ajankäytön kehittämisen tärkeäksi työkaluksi työntekijöiden yhteisen keskustelun ajankäytöstä. Yhteisesti sovitusta käytännöistä on mielekästä pitää kiinni, jotta kaikkien ajankäyttö olisi samansuuntaista. Myös Järvinen ym. (2009, 162) kannustavat päiväkotihenkilökuntaa avoimeen keskusteluun työyhteisössä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kappaleessa esitellään tutkimuksen tulokset. Tulokset on jaoteltu alalukuihin, joita ovat kiire lapsen näkökulmasta, lasten käsityksiä kiireestä päiväkodissa, lasten ajatuksia päiväkotipäivän kulusta sekä lasten näkemyksiä kiireen vähentämisestä. Tämän jaottelun myötä etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin: Millaista on ajankäyttö päiväkodissa ja miten lapset kokevat kiireen sekä miten kiirettä voisi vähentää ja ajankäyttöä kehittää päiväkodissa?

5.1 Kiire lasten näkökulmasta

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 131) neuvovat lapsihaastatteluun aikovia: ei saa olettaa, että lapsi ymmärtää käsitteet. Jotta voisin saada tietää, miten lapset kiireen kokevat, täytyi minun saada ensin selville, mitä lapset ajattelevat kiireen olevan. Haluan varmistaa, että lapsella on jokin käsitys siitä, mitä kiire voisi olla. Haastateltavat tuovat esille mielikuvaansa siitä, että kiire liittyy vauhtiin:

- - meidän pitää mennä tosi nopeaa sinne. (H1)

No, se tarkoittaa, että jos on kiire, niin tota, pitää juosta. (H5)

No, jos niinkun tosi kovaa menee jonnekin. (H8)

Työssäkävien lapsiperheiden vanhempien työpäivien kiireisyys on vähentynyt. Suurin muutos oli tapahtunut pienten lasten äitien kohdalla: 61 prosentista 39 prosenttiin. (Miettinen & Rotkirch 2012, 23.) Käy ilmi, että haastattelemani lapset yhdistävät kiireen myös työhön:

Että on kiire töihin. (H4)

Että pitää mennä ajoissa töihin, hoitoon päiväkotiin. (H7)

Äitin töissä voi tulla kiire - - (H9)

Kiirettä kuvaillaan olevan perheenjäsenillä, kuten äidillä, isällä ja sisaruksilla. Jopa perheen lemmikeiden kerrotaan olevan kiireisiä. Lapset siis yhdistävät kiireen omaan tavalliseen arkeensa ja heille tuttuihin henkilöihin.

Pirkolla (äiti) aina. (H4)

Mun iskällä on aina kiire. (H6)

Kiire yhdistetään myös hälytysajoneuvoihin, kuten ambulanssiin, poliisiin ja paloautoon. Haastateltavat ymmärtävät, että hälytysajoneuvon ääni- ja valomerkit kertovat kiireestä. Näistä asioista on luultavimmin keskusteltu niin kotona kuin päiväkodissakin.

No ambulanssilla tai paloautolla tai poliisilla. Niillä on paljon kiirettä. Jos jossain on tulipalo tai kuallu joku, niin liikentees pitää aina varoa niitä ihmisiä ja ambulanssia, jos niillä on kiire! (H3)

Samoin käy ilmi, että lääkärille mennessä voi tulla kiire:

- - jos on kipiä, pitää mennä äkkiä lääkäriin. - - Niinku mulle on käyny että mä oon kaatunu kiviportaita niin että tänne tuli reikä (näyttää päätään), niin sitte piti äkkiä mennä lääkäriin ja laittaa tikkiä ja semmonen valkonen juttu, niin mulla oli kiire. (H6)

Lapset kuvailevat itse olevansa kiireisiä hoitoon, kerhoon tai jumppaan lähtiesään. Kiirettä esiintyy heillä myös kavereiden kanssa leikkimässä ollessaan. Kiirettä on myös iltaisin, kun täytyy mennä nukkumaan.

Hammaspesuulle ja nukkumahan. (H8)

Kun mä oon menny jumppaan niin mulla on ollu kova kiire. (H9)

- - jos pitää mennä kaverin työ. (H10)

Kuten edellä käy ilmi, kiire yhdistetään aikatauluun: pitää mennä jonnekin. Nukkumaanmenon, jumpan ja kaverin luona kyläilyn ajankohdan määrittää aika ja kello. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 1) kertoo ajan rytmittävän lapsiperheiden elämää. On aika mennä kouluun, hoitoon, töihin, harrastuksiin, ruokailuun, nukkumaan

menoon ja niin edelleen. Vaikka lapsi ei vielä kellosta paljon ymmärtäisikään, rytmittävät aikataulut silti hänenkin elämäänsä. Knaus (2014, 227) kertoo tutkimiansa lasten tuoneen esille aikataulujen määrittelevän kiirettään. Hänen mukaansa aikataulujen noudattaminen kertoo lasten pitävän aikatauluja määrittävää toimintaa tärkeänä, sillä he haluavat olla ajoissa esimerkiksi koulussa tai harrastuksissa. Kiireen tunteen kuvaileminen voi olla aikuisellekin vaikeaa. Huomasin sen olevan vaikeaa myös lapsille. Haastateltavat kuvailevat kiireen tuntuvaan kivalta:

Noo kyllä se ihan kivalta tuntuu kun on kiire, mä tykkään lujasta vauhdista (H3)

- - se tuntuu tosi kivalta - - (H5)

Kiireen kuvaillaan tuntuvaan myös pahalta:

mm... ei kivalta. Pahalta. (H4)

Kiireen kuvaillaan tuntuvaan myös oudolta. Osan mielestä kiire ei tunnu oikein millään. Kaksi haastateltavaa ei osaa sanoa, miltä kiire tuntuu. Yksi haastateltavista osaa kuvailla kiirettä pidemmältä:

No se tuntuu ihan niinku olis linnun poikanen joka lentäis tosi kiireesti! (H1)

Kiireisen ihmisen tunnistaminen on osalle haastatelluista vaikeaa. Useimpien täytyy hieman pohtia asiaa. Seuraavasta aineistoesimerkistä käy ilmi, miten haastateluissa konkretisoin kysymystä silloin, kun lapsi ei osaa vastata tai ei ymmärrä mitä kysyn. Lapselle on myös vaikeaa pukea kiirettä sanoiksi. Tämä näkyy siitä, että hän päätyy näyttämään eleillään, miten kiireinen ihminen liikkuu. Aineistoesimerkissä kirjain T kuvaa minun sanomisiani tutkijan roolissa. Lapsen kertoman olen merkinnyt H kirjaimella sekä tunnistenumeroilla, tässä tapauksessa H7.

T: Mistä sen tietää, että jollakin on kiire?

H7: ...

T: Jos vaikka näet tuolla kadulla jonkun, niin mistä tiedät, että sillä on kiire?

H7: Kun öö... Se menee vaikka näin (viuhtoo käsillä)

Haastateltujen lasten kertoman mukaan kiireisen ihmisen tunnistaa siitä, että hänellä on kova vauhti. Lapset kertovat myös kuulevansa kiireen nopeasta puheäänestä, tai siitä, että ihminen kertoo, että nyt on kiire.

Ja jos se juoksee. (H2)

Puheesta. Se puhuu nopeasti. (H11)

Yhden haastatellun lapsen (H8) mukaan kiirettä ei voi nähdä mitenkään.

5.2 Lasten käsityksiä kiireestä päiväkodissa

Seuraavaksi käsittelen lasten käsityksiä kiireestä nimenomaisesti päiväkodissa. Kymmenen yhdestätoista haastatellusta lapsesta kertoo, että päiväkodissa on joskus kiire. Yhden lapsen mukaan kiirettä ei ole. Kiireen kerrotaan sijoittuvan yleisimmin aamuihin, erilaisiin siirtymätilanteisiin sekä ruokailutilanteisiin. Haastatelluista kahdeksan yhdistää kiireen aamuihin. Pukemiseen ja ulkoiluun kiireen yhdistää seitsemän haastatelluista. Ruokailutilanteisiin kiireen yhdistää kuusi lasta. Tuokiolla ja leikeissä kiirettä kokee olevan kolme haastatelluista. Iltapäivän ulkoilussa ja kotiinlähdössä kiirettä kokee kolme lasta. Kahden mielestä päiväunien aikaan on kiire.

Kuusi lapsista on sitä mieltä, että päiväkodin aikuisilla on joskus kiire. Syyksi aikuisten kiireelle kerrotaan töiden tekeminen. Aikuisilla kerrotaan olevan kiire myös auttamaan lapsia.

H1: No täriillä.

T: Tädeillä?

H1: Niin. Ne ei pysty yhtään leikkiä lasten kanssa kun lapset pyytää ja niillä on paljon kiirettä töitä.

T: Joo, minkähän takia niillä tädeillä on niin kiire?

H1: Että niiden pitää selvittää, että onko kaikki lapset, kun yks päivä tuli palohälytys ja piti kaikkien "lapset, paikolle!"

Syyksi aikuisten kiireelle kerrotaan myös jokin erityinen tapahtuma, jolloin lapset ovat havainneet aikuisilla olevan kiire. Edellä olevassa aineistoesimerkissä lapsi muistelee tilannetta, jossa on ollut pelastautumisharjoitus. Tällaisia tapahtumia voivat olla myös esimerkiksi joulu- tai kevätjuhla.

Voi olla. Ainakin joskus kun on ollu joku tapahtuma niin on ollu vähä kiire. (H9)

Päiväkodin aikuisten kiireen voi lasten mukaan tunnistaa nopeudesta. Seuraavassa aineistoesimerkissä lapsi kertoo aikuisten pukevan nopeasti. Hän liittyy kiireen ulkoiluun lähtöön, eli siirtymistilanteeseen.

No kun ne pukee niin nopeesti - - (H10)

Aikuisilla on lasten mukaan myös kiire kotiin. Haastateltava tuo esille ymmärtävänsä sen, etteivät päiväkodin työntekijät ole aina päiväkodissa, vaan he menevät työpäivän jälkeen omaan kotiinsa.

No, varmaan joskus kun ne menee kotiin. - - Kun lapset ollaan jo haettu niin sitten ne jäis sinne yksin. (H10)

Moni on myös sitä mieltä, että lapsilla on päiväkodissa kiire. Lapset kokivat olevansa kiireisiä aamuisin ja kotiin lähtiessä:

Jollakin lapsella voi olla kiirus päiväkotihin. (H3)

No siksi koska jos vaikka niillä on vaikka kotiin kiire yhtä juttua minkä äiti on luvannu hoitopäivän jälkeen. (H8)

Siirtymätilanteisiin liittyvä kiire nousee esiin monen haastatellun kohdalla. Lelujen kerääminen leikin päätteeksi on yksi siirtymätilanne, jolloin edellinen toiminta päättyy ja seuraava alkaa. Lapset kertovat lelujen keräämisen aiheuttavan kiirettä:

Pitää kiireen vilkkaasti mennä tonne kerään ja sitten tulla tänne. (H1)

Ööm, lelujen keräykses ja sellases. (H9)

Ruokailutilanteissakin joillakin lapsilla on kertomansa mukaan kiire. Lapset tuovat esille, että jos haluaa ehtiä syödä toisenkin annoksen, täytyy syödä reippaasti:

T: No entäs sitten kun tullaan sisälle ja syödään, onko silloin kiire?

H1: Joo, kiireesti syödään.

T: Mistähän se johtuu, että syödään kiireesti?

H1: Jos haluaa lisää ruakaa.

Jokainen lapsi syö omassa tahdissaan. Jotkut ovat luonnostaan hitaampia ruokailemaan kuin toiset. Hitautta ruokailussa aiheuttaa kokemukseni mukaan myös se, että lautasella oleva ruoka ei ole lapsen mielestä hyvää. Haastattelussa jotkut lapset kertovat olevansa hitaita syömään, ja sen koetaan aiheuttavan kiirettä.

No tota, jos mä oon ihan viimenen pöydässä niin mulle tulee kiire nukkumaan. (H11)

Eräällä haastateltavalla on asiantunteva näkemys ruokailun kiireen syystä:

Jos ruuan tekijöiden pitää mennä johonkin kokoukseen. (H9)

Edellä mainittu esimerkki kertoo lapsen muistavan, että joskus keittiöhenkilökunnan menot ovat vaikuttaneet ruokailutilanteisiin. Lisäksi mainitaan, että äidillä on kiire päiväkodissa. Yksi lapsista kertoo itsellään olevan niin paljon tekemistä, ettei hän ehdi seuraamaan muiden kiireisyyttä.

5.3 Lasten ajatuksia päiväkotipäivän kulusta

Leikki on lapsen kehitykselle merkittävää, sillä lapsi oppii leikin avulla käsittelemään tunteitaan ja jäsentämään ajatuksiaan (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 79). Jos haastatellut lapset saisivat itse päättää, mitä aikuiset päiväkodissa tekevät, he haluaisivat, että aikuiset leikkisivät lasten kanssa:

No kyllä te olisitte leikkiny lasten kanssa tai jotaki te puuhaatta. Tai... jotaki sellaista mitä itte haluatta tehrä. (H3)

Leikitte. (H6)

Koska leikki on lapsen kehitykselle tärkeää, tulisi päiväkodin henkilökunnan arvostaa leikkimistä. Luomalla mahdollisuuden leikkiin, ja heittäytymällä siihen lapsen kanssa, on mahdollista päästä perille lapsen maailmasta. Leikin alkuvaiheessa lapsi voi tarvita paljonkin tukea aikuiselta. Aikuinen voi auttaa ja tukea leikkiä esimerkiksi ehdottamalla leikkiä tai jakamalla rooleja leikkijöille. (Järvinen ym. 2009, 66–67.) Aikuisten halutaan myös hoitavan lapsia, laulavan ja lukevan lapsille satuja. Myös Roosin (2016, 75) tutkimuksen mukaan aikuisten roolina lasten mielestä oli olla hoivaajina, lasten mukaan ”hoitaa meitä”.

Hoitaa lapsia, laulaa ja sitten lukee iltasadun. (H11)

Lapset pitävät tärkeänä aikuisen roolina lasten vahtimisen sekä järjestyksen ylläpitämisen. Aikuisen läsnäolo lasten leikeissä tuo lapselle turvallisuuden tunteen ja ehkäisee kiusaamistilanteita. Lapset tuovat esille, että aikuisen tulee puuttua lasten välillä oleviin ristiriitatilanteisiin, kuten siihen, että tönitään tai nipistellään. Samanlaisia ajatuksia lapsilta havaitsi tutkimuksessaan myös Roos (2016, 75). Hänen haastattelemiensa lasten mukaan aikuista tarvitaan päiväkodissa ylläpitämään järjestystä.

Kaikkea sellaista niinku mitä lapset ei saisi tehdä. - - Että, ei saa huuata eikä tönä eikä kiljua. (H4)

Öö, että kattoo, että hmm.. mitä nyt tapahtuu? - - Niin, kun jos me tehdään jotain pahaa, jos pökittää toisia tai purraan, tai sitten tehään näin (nipistää tutkijaa jalasta). (H7)

Ja sanoa, jos joku on tuhma toiselle. Niin ne sanois. (H8)

Osa lapsista on hieman vitsikkäällä päällä, ja ajattelee, että jos saisi itse päättää, aikuiset menisivät päiväunille:

H7: Hmm... Mennä päiväunille!

T: Ai me aikuiset mentäisi päiväunille?

H7: Hihih, joo sitte lapset ei menis!

Päiväkotipäivän aikana useat lapset toivoisivat aikaa käytettävän tavallisen päivärytmin tapaisesti. Myös leikkiminen koetaan tärkeäksi päivien sisällöksi.

No kuuluu leikkiä ja mennä ulos sitten nukkumaan, riisua ja syödä reippaasti ja käydä kaks kertaa ulkoilemas ja syärä... ja käydä aamupöydällä ja leikkiä. (H3)

Leikitään, laulellaan, mennään ulos ja sitten keinutaan ja leikitään kaverien kanssa. (H11)

Moni toivoo päiviin liikunnallista sisältöä. Pyöräily, kiipeily ja hippaleikit ovat asioita, joita lapset toivovat päiväkodin arkeen:

Noo, silloin me oltais joka päivä salissa ja kiipeiltäs ja oltais joka päivä pyöräilemässä ja muuta. (H5)

No se olis sellainen, että jos täällä olisi semmoiset pyörät missä ei oo apurenkaita, niin haluaisin semmosella pyöräillä. (H10)

No haluan semmosen, että jos me vaikka leikittäis siellä pihalla, niin, haluaisin että joku ottais mua kiinni, vaikka joku tati. (H10)

Kaikenlaisia muitakin ehdotuksia nousee lasten kertomuksista. Moni toivomus päivien sisällöstä liittyy johonkin kivaan tapahtumaan tai toimintaan, jota joskus on toteutettu. Tällaisia ovat esimerkiksi leivonta, syntymäpäivien juhlinta sekä paloauton vierailu.

mmm... Leivotaan! (H4)

Juhlittais lasten synttäreitä, niinkun tehtiin tänään. (H9)

No vaikka meille tulis paloauto. (H8)

Muutama lapsi tuo esille, että jos he itse saisivat päättää, päiväkodissa tehtäisiin kaikenlaista sellaista, mikä muuten olisi kiellettyä.

Päiväkodis vois tehdä ihan mitä itte haluaa. (H3)

Torstaina sais kuule olla tyynysotaa! (H1)

Lapset toivoisivat saavansa itse määritellä, mitä tekevät. Monet asiat ovat päiväkodissa turvallisuussyistä kiellettyjä, mutta ehkä meidän aikuisten tulisi miettiä uudelleen, voisiko tällaisia kiellettyjä asioita jollakin tavalla mahdollistaa. Esimerkiksi voisiko niille, jotka haluavat leikkiä tyynysotaa, olla oma tila, jossa se olisi mahdollista turvallisesti? Jääskeläinen (2005, 109) kuvaa lasten olevan energisiä ja vilkkaita. Hän katsoo sen johtuvan lasten tavasta olla ja elää: he hymyilevät ja nauravat, siirtyvät seuraavaan toimintaan, kun edellinen alkaa kyllästyttää, ovat uteliaita ja ottavat riskejä, käyttävät kaikkia aistejaan ja keskittyvät käsillä olevaan asiaan sataprosenttisesti.

5.4 Lasten näkemyksiä kiireen vähentämisestä

Kiireen vähentäminen on haastateltaville hieman vaikea aihe. Kaksi lapsista kertoo, ettei tiedä, miten kiirettä voisi vähentää. Kolmen haastatellun mukaan kiirettä ei voi mitenkään vähentää. Kiireen vähentäminen onnistuu haastateltujen lasten mukaan juoksemalla:

No juoksemalla! (H7)

Vastaavasti lasten mielestä myös rauhoittuminen auttaisi kiireen vähentämisessä:

Että rauhoottuu. (H4)

No että jarruttaa ja ei juokse yhtään. (H5)

Juoksemaan ja jarruttamaan kehottamalla lapset tuovat esille sitä, miten kiire liittyy vauhtiin ja nopeuteen. Eräs haastateltava ajattelee, että kiire vähenee sopimalla kaverin kanssa kuinka tehdään.

T: Miten sitä kiirettä voisi vähentää?

H3: No jotenki sillalailla että sopiis kaverin kans jotaki että miten sitä saa kiirennettyä tai jutella sillalailla et sitte saa sen kiireen saa vähentymään.

T: Niinkö, että sopiis vähän kaverin kans että kuinka tehdään?

H3: Niin.

Kallialan (2012, 223) mukaan päiväkodissa lapset odottavat aikuisten leikkivän kanssaan, auttavan riitatilanteissa sekä antavan huomiota lapselle. Samanlaisia asioita odottavat myös haastattelemani lapset. Heidän mukaansa aikuiset voisivat auttaa lapsia enemmän, jotta päiväkodissa ei tulisi kiire.

Jos lapset leikkii vaikka kotia niin aikuiset vois vähän vaikka auttaa. (H9)

Että te auttaisitte että ei tulisi kiire. (H11)

Aikuiset voisivat haastattelemini lasten mielestä vähentää kiirettä myös leikkimälä. Lasten mukaan aikuiset voisivat vähentää kiirettä tekemällä sopimuksia.

Jotain jotaki sopimuksia te voisitte tehä sitte että miten mitä tehdään tai sovitaan. (H3)

Edellä mainitussa lainauksessa haastateltu lapsi tarkoittaa, että aikuiset voisivat ilmoittaa ja sopia lasten kanssa, milloin leikki päättyy ja siirrytään seuraavaan toimintaan. Näin lapsen mukaan voitaisiin välttyä kiireeltä. Haastateltujen lasten mielestä vauhti kuuluu osana kiireen vähentämiseen:

T: Okei. Voisiko aikuiset täällä päiväkodissa tehdä jotakin, ettei olisi kiire?

H5: No, tota, voi voi ku tota, ne vois niinku jarruttaa ja sitte niinku juosta.

Lapset ovat huomanneet myös sen, että aikuisilla on lasten hoitamisen lisäksi muitakin töitä päiväkodissa.

T: Voisivatko aikuiset tehdä jotain, ettei päiväkodissa olisi kiire?

H8: No jos ne tekis sen vähän myöhemmin.

T: Mitä ne tekis myöhemmin?

H8: No jotain omia hommia. Että ne sais olla kauemmin täällä hoitamassa lapsia.

Tällaisia mainittuja ”omia hommia” voivat olla esimerkiksi suunnittelu- ja valmistelutyöt, joita lastentarhanopettajan työhön kuuluu. Lapset kokevat, että itse voisivat vähentää päiväkodin kiirettä auttamalla aikuisia:

Ne (lapset) vois auttaa aikuisia. (H4)

No niin tota, kaikki aikuiset ei kerkiä aina kaikkiin paikkoihin niin, niin tota, lapset kysyy että mikä sulla on. Tai että mitä sä haluat. (H11)

Haastateltavat tuovat esille myös sen, että leikkimällä kiire vähenee. Useat lapsista eivät osaa sanoa, miten voisi itse vähentää kiirettä päiväkodissa. Moni on myös sitä mieltä, etteivät lapset voi vaikuttaa päiväkodin kiireeseen millään tavalla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan lähemmin tutkimustuloksia ja esitellään niiden perusteella tehtyjä johtopäätöksiä. Luvussa vastataan myös asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia lasten kokemuksia kiireestä päiväkodissa ja perehtyä päiväkodin ajankäyttöön ja sen kehittämiseen. Tärkeää oli tuoda lasten kokemukset ja mielipiteet esille. Tutkimus tuotti monipuolista materiaalia lasten kokemuksista ja ajatuksista. Huomasin, että haastattelussa lasten oli ajoittain vaikeaa ilmaista ja ymmärtää kiirettä. Onnistuin kuitenkin tutkimustavoitteesani ja sain tutkimukseni lapsihaastatteluista vastauksia siihen, miten lapset kokevat kiireen päiväkodissa. Teoriakirjallisuuden kautta tutkin päiväkodin ajankäyttöä ja sen kehittämismahdollisuuksia.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietää, kokevatko lapset kiireen päiväkodissa samoin kuin aikuiset. Vaikka ajoittain haastattelukysymykset olivat lapsille hieman haastavia, osasivat haastateltavat silti antaa hyviä vastauksia. Vaikeudet ymmärtää ja ilmaista kiirettä ja ajankäyttöä, näkyivät haastatteluissa hiljaisina hetkinä, jolloin lapsi ei puhunut mitään, tai vastasi ettei tiedä. Myös elekielen käyttö kertoi osakseen ilmaisemisen vaikeuksista. Lapsilla oli yllättävän paljon sanottavaa kiireestä. Yksikään lapsista ei kokenut kiireen olevan suuressa roolissa elämässään, vaikka kaikki kertoivat kiirettä esiintyvän ajoittain. Itsensä lisäksi kiirettä kerrottiin olevan useimmiten oman perheen jäsenillä.

Päiväkodissa aikaa kuluu arjen rutiinien toteuttamiseen. Rutiinien pysyvyys on lasten kannalta tärkeää. Lasten ajasta suurin osa kuluu leikkimiseen, sisällä ja ulkona. Henkilökunnan ajasta suuri osa kuluu lasten hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen. Lapset kokevat, että päiväkodissa kiirettä on niin aikuisilla kuin lapsillakin. Lapset mainitsevat kiirettä olevan päiväkodissa erilaisissa yksittäisissä tilanteissa, mutta he eivät koe, että koko ajan olisi kiire. Lasten kokemus kiireestä eroaa siis aikuisen kokemuksesta. Aikuiselle kiire päiväkodissa tuntuu joskus olevan hyvinkin kokonaisvaltaista. Kiire yhdistettiin myös erilaisiin päiväkodin erityistilanteisiin, kuten juhlat ja vierailut. Kiirettä esiintyy lähdekirjallisuuden mukaan eniten siirtymätilanteissa. Tutkimuksen mukaan lapset kokevat, että päiväkodissa on kiire. Kiire ajoittuu aamuihin, siirtymätilanteisiin sekä ruokailuihin. Samankaltaisia tuloksia sai

myös Salmi (2009, 38), jonka tutkimuksessa lapset mainitsivat kiireisiksi tilanteiksi päiväkodissa arkiamatut ja siirtymätilanteet.

Tutkimustulosten mukaan lapset yhdistävät kiireen vauhtiin. Samaan johtopäätökseen tuli myös Salmi (2009, 25), jonka tutkimuksen mukaan lapset liittävät kiireen siihen, että täytyy ehtiä ja tehdä jotain nopeasti. Haastattelemani lapset kertoivat kiireen liittyvän työelämään. Lammi-Taskulan & Salmen (2009, 44) mukaan 37 prosenttia äideistä ja 33 prosenttia isistä kertoo työstä johtuvan aikapulan vaikuttavan lasten kanssa vietettyyn aikaan. Itse lapset kertoivat olevansa kiireisiä silloin, kun täytyy lähteä jonnekin. Tämä kertoo siitä, lapset tiedostavat aikataulujen määrittävän lapsen elämää.

Lapset kokevat, että kiirettä voisi vähentää rauhoittumalla. Tämä on yksinkertainen neuvo, joka unohtuu helposti arjen kiireessä. Saman neuvon antaa Nätyнки (2016, 104), jonka mukaan aikuinen saa usein itse kiireen aikaan. Kun päiväkodin käytäntöjä ja tapoja kehitetään, täytyisi tarpeen muutokseen lähteä lapsen edusta. Keskeyttämisen kulttuuri on suomalaisen päivähoidon tapa, josta tulisi päästä eroon (Kalliala 2012, 80). Keskeyttämisen kulttuuriin kuuluu se, että kaikki toiminta on keskeytettävissä. Tästä seuraa se, että myös toiminta ja leikki lasten kanssa voi keskeytyä. Tutkimani lapset toivovat aikuisten päiväkodissa leikkivän kanssaan useammin. Leikkiminen on lasten työtä. Leikki on tärkeä osa lapsen kehitystä ja lapselle ominainen tapa toimia (Kalliala 2012, 204; Reunamo & Käyhkö 2014, 84). Reunamo & Käyhkö (2014, 67) tuovat esille, että suomalaisessa päiväkodissa lapsen ajasta kuluu päivän aikana leikkimiseen noin 43 prosenttia. Tästä ajasta vain noin kaksi prosenttia kuluu aikuisen kanssa yhdessä leikittyyn tuettuun leikkiin. Näyttää siis siltä, että olisi tarpeen kasvattaa aikuisen ja lapsen yhteiseen leikkiin käytettyä aikaa päiväkodissa.

Haastattelemani lapset toivovat, että aikuiset käyttäisivät enemmän aikaa lasten auttamiseen. Roosin (2016, 75) tutkimuksessa lapset kertovat aikuisilla olevan muita työtehtäviä, kuten ”huolehtia että kaikki ovat paikalla” ja ”tarkastaa säätila”. Lapset tiedostavat, että aikuisten työnkuvaan kuuluu muutakin kuin lasten kanssa leikkimistä. Herää kysymys, voisimmeko silti kehittää ajankäyttöämme siihen suuntaan, ettemme aina ryntäisi pois lasten luota. Hoitaisimme lapsiin liittymättö-

mät tehtävät silloin, kun lapset ovat esimerkiksi päiväunilla. Ainahan tämä ei tietenkään ole mahdollista, ja kun puhelin soi, on siihen jonkun vastattava.

Päiväkotipäiviin lapset toivovat enemmän liikunnallista sisältöä. Piironen-Malmin & Strömbergin (2008, 101) liikkuminen päivittäin on tärkeää lapsen kasvulle ja kehitykselle. Liikkuessaan lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja tutustuu itseensä, ympäristöönsä ja toisiin ihmisiin. Tutkimukseni perusteella liikkuminen on myös lapsille itselleen tärkeää, sillä moni toivoi arkeen lisää liikkumiseen liittyviä toimintoja. Liikuntaa on helppoa lisätä päiväkodin arkeen tuokioille, siirtymätilanteisiin ja ulkoiluhetkiin.

Vaikka lapset tuovat esille nauttivansa tavallisen päivän rutiineista, he toivovat kuitenkin päivien sisältöön lisää myös erityistä toimintaa kuten leipomista ja vierailuja. Lapset ovat selvästi nauttineet siitä, kun päiväkodissa kun ollut jotain tavanomaisesta poikkeavaa tekemistä, ja toivovat sellaista lisää. Arjessa on käytännössä mahdotonta järjestää joka viikolle vierailijoita tai muuta erityistä toimintaa. Lasten toiveiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa olisi tärkeää. Esimerkiksi leipomisen järjestäminen silloin tällöin onnistuu varmasti, ja vain mielikuvitus on rajana siihen, mitä kaikkea voisi lasten kanssa toteuttaa.

Päiväkodin ajankäytön kehittämiseksi olisi syytä välttää turhan työn tekemistä (Kalliala 2012, 114). Ajankäyttöä voisi kehittää ottamalla käyttöön priorisointilistan sekä vuosikellon. Niiden avulla ajankäytön suunnittelu olisi helpompaa ja yhdellä silmäyksellä voisi huomioida myös tulevat tapahtumat. (Fonsén & Parrila 2016, 139–141.) Moilanen (2014, 74) kehottaa työntekijöitä keskustelemaan ajankäytöstä yhteisesti. Yhteisesti sovitut ajankäytön mallit tukevat ajankäytön kehittämistä. Kun kaikki toimivat yhteisesti sovittujen toimintamallien mukaisesti, kaikki tietävät, mitä tehdä ja millä aikataululla.

7 POHDINTA

Tässä luvussa kerron kokemuksistani ja ajatuksistani opinnäytetyöprosessin aikana. Kerron mitä olen oppinut ja esittelen myös sosionomi (AMK) – osaamisen kompetensseja ja vertaan oppimaani niihin. Tuon esille myös sitä, miten aiheen tutkimista voisi jatkaa tulevaisuudessa.

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2017 ja päättyi keväällä 2018. Koska tavoitteenani on suorittaa lastentarhanopettajan kelpoisuuden tuovat opinnot, oli selvää, että opinnäytetyön aiheen tulee liittyä lapsiin tai lapsiperheisiin. Aiheen valinta liittyi omaan työkokemukseeni, sillä olen miettinyt, miltä päiväkodin hulina lapsista tuntuu. Minulle oli alusta alkaen selvää, että toteutan opinnäytetyöni yksin. Tällöin voin itse määritellä, millä aikataululla asiat etenevät. Opinnäytetyöprosessi on ollut ajallisesti pitkäkestoinen, sillä välillä muut opintoihin liittyvät tehtävät ovat vieneet aikaani. Omasta mielestäni olen onnistunut prosessissa hyvin, sillä tarkoituksenani oli tuoda lasten kokemuksia esille. Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista ja opettavaista, ja olen saanut paljon uutta tietoa sovellettavaksi työelämään.

Olen oppinut paljon tieteellisestä kirjoittamisesta sekä tutkimuksen tekemisestä. Lapsihaastatteluiden suunnittelun, toteutuksen ja analysoinnin koin todella opettavaisena. Lapsen haastattelemine ei ole helppoa, mutta olen tyytyväinen, että uskalsin valita sen näkökulmaksi opinnäytetyöhöni. Tutustuin aiheeseen hyvin etukäteen, ja se kannatti. Lapsihaastatteluissa koin positiivisena sen, että lapset ja tilat olivat minulle tuttuja ja haastattelutilanteissa syntyi oikein luonnollista keskustelua. Hirsjärvi & Hurme (2008, 128) nimeävät lapsihaastattelun taidoksi, jota lastentarhanopettaja voi työssään tarvita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2016, 24) käy ilmi, että lapsilla on oikeus ilmaista ajatuksensa ja mielipiteensä, osallistua ja vaikuttaa päiväkodin toimintaan ja sen suunnitteluun. Koen, että opinnäytetyön tekeminen vahvisti osaamistani lastentarhanopettajan roolissa.

Opinnäytetyöprosessissa mutkia matkaan toi tutkimuskysymysten muuttuminen ja tarkentuminen työn loppusuoralla. Muutos johtui siitä, että työhön tarvittiin lisää laajuutta. Vilkka (2015) kertoo, että muutokset tutkimuksen toteuttamisvaiheessa ovat tavallisia varsinkin laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkimuksen kohteena ovat ihmiset. Täten teoriatietoakin täytyi etsiä lisää. Tutkimusaineistoni on kerätty

alkuperäisiä tutkimuskysymyksiä mukaillen. Sen vuoksi vastauksia ajankäyttöön ja sen kehittämiseen on vain teoriapohjaan perustuen. Aineistoni kuitenkin käsitteli myös ajankäyttöä, joten työn laajuuden lisääminen ei aiheuttanut suuria ongelmia, vaan tarkennukset istuivat työhön lopulta oikein hyvin. Jos nyt aloittaisin opinnäytetyöprosessini alusta, suunnittelisin haastattelurungon vastaamaan paremmin tutkimuskysymyksiä. Lisäksi tekisin testihaastattelun nähdäkseni, ovatko kysymykset lapsille liian vaikeita.

Sosionomi (AMK) -koulutus tarjoaa laaja-alaista osaamista sosiaalialan työhön. Koulutuksen myötä olen saanut tietoa ja osaamista, jota tarvitsen työskennellessäni varhaiskasvatuksessa ja eri-ikäisten lasten kanssa. Sosionomi (AMK) -osaamisen kompetenssit koostuvat kuudesta eri osa-alueesta, joita ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016.) Nämä kompetenssit ovat kulkeneet läpi opintojen mukana, ja ammatillinen osaamiseni on kehittynyt vähitellen. Tärkeänä pidän taitoa aidosti kohdata lapsi ja hänen perheensä, ja tukea vanhempia heidän kasvatustyössään. Sosionomina varhaiskasvatuksessa tunnen myös palvelujärjestelmämme sekä toimintaa ohjaavat lait ja säädökset.

Tätä tutkimusta olisi voinut kehittää ja laajentaa ottamalla mukaan muitakin tutkimusmenetelmiä, kuten lasten havainnoinnin, sadutuksen tai piirtämisen. Havainnoimalla olisi voinut tarkastella, miten lapset käyttävät aikaa päiväkodissa. Sadutuksen ja piirtämisen avulla lapset olisivat saaneet tuoda monipuolisemmin kokemuksiaan ja ajatuksiaan kiireestä esille. Näin olisi ollut mahdollista tuottaa monipuolisempi tutkimusaineisto. Tulevaisuudessa tutkimusta kiireestä ja ajankäytöstä päiväkodissa voisi tehdä myös haastatteleamalla päiväkodin työntekijöitä ja sitä, miten he kokevat kiireen. Myös vanhempien kokemuksia päiväkodin kiireestä olisin kiinnostunut kuulemaan.

Olen kiitollinen yhteistyökaupungin varhaiskasvatusjohtajalle, joka myönsi tutkimusluvan sekä yhteistyöpäiväkotien johtajille ja henkilökunnalle. Kiitollinen olen myös lasten vanhemmille, jotka antoivat luvan haastatella lapsiaan. Suurin kiitos kuuluu haastatteluihin osallistuneille lapsille, sillä ilman heitä ei olisi koko opinnäy-

tetyötä. Yhteistyö kaikkien kanssa sujui saumattomasti, ja sain toteuttaa haastattelut omaan tahtiini. Koko prosessista jäi todella hyvä ja positiivinen mieli, tästä on hyvä jatkaa työelämään!

LÄHTEET

- Alasentie, E. 2013. Askel edelle kiirettä ja kaaosta. Espoo: Lulu Elina Alasentie.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud.p. Tampere: Vastapaino.
- Bianchi, S. 2011. Family change and time allocation in American families. [Verkko-lehtiartikkeli]. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 638 (1), 21 - 44. [Viitattu 15.1.2018]. Saatavana SAGE Journals -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Eide, B. & Winger, N. 2010. From the childrens's point of wiew: methodological and ethical challenges. In: A. Clark, A. Kjørholt & P. Moss. (ed.) *Beyond listening –children's perspectives on early childhood services*. Great Britain: the policy press. 71–89.
- Fonsén, E. & Parrila, S. 2016. Johtaja oman työnsä johtajana. Teoksessa: S., Parrila & E., Fonsén. (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus – käsikirja käytännön työhön*. Jyväskylä: PS-kustannus. 129–148.
- Hellsten, T. 1999. *Vanhemmuus – vastuullista vallankäyttöä*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Honoré, C. 2010. *Perhe paineessa? Manifesti riittävän vanhemmuuden puolesta*. Suomentaja Tiina Sjelvgren. Helsinki: Bazar.
- Jarasto, N. 1999. Aikuisen asenne – hyvän ilmapiirin avain. Teoksessa: N. Jarasto, T. Lehtinen & K. Nepponen. (toim.) *Hiljaa hyvä tulee*. Helsinki: LK-kirjat. 55–70.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kirjapaja.
- Jääskeläinen, J. 2005. *Aikaa enemmän – kiirettä vähemmän. Opas parempaan ajankäyttöön*. Helsinki: TJS Opintokeskus.
- Kalliala, M. 2008. *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kalliala, M. 2012. *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro: Ammattikäytännön perinteet murroksessa. 2. korj. p. Helsinki: Edita.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Knaus, M. 2014. 'Time for Being': Why the Australian Early Years Learning Framework opens up new possibilities. *Journal of Early Childhood Research* 13 (3), 221–235. [Viitattu 6.2.2018]. Saatavana SAGE Journals -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Komulainen, S. 2007. Kiire kiusana päiväkotityössä. *Lastentarha* 70 (2), 10–12.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.1.2018]. Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa: J., Lammi-Taskula, S., Karvonen & S., Ahlström, (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. 38–49.
- Lampikoski, T. 2009. Hidasta! Ajankäytön valinnat arjessa ja työssä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lastentarhanopettajaliitto. Lapset pesuveiden mukana - infograafi. 2016 [Verkköjulkaisu]. [Viitattu 16.1.2018]. Saatavana: <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet>
- Matilainen, T. 2008. Lapsi elää rutiineista: Helppo ja hyvä arki. Helsinki: Gummerus
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. Yhteistä aikaa etsimässä: Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Miller, M. 1986. Lapsi ja stressi. Suomentaja Ilkka Malinen. Hämeenlinna: Karisto.
- Moilanen, O. 2014. Varhaiskasvattajien työajan käytön kehittäminen. [Verkköjulkaisu]. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkimus. Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtaminen. Opinnäytetyö. [Viitattu 23.1.2018]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/81621/Moilanen_Outi.pdf?sequence

- Nepponen, K. 1999. "Elämän tempomerkintä on muuttunut". Teoksessa: N. Jarasto, T. Lehtinen & K. Nepponen. (toim.) Hiljaa hyvä tulee. Helsinki: LK-kirjat. 24–54.
- Nätyнки, H. 2016. Nojatuolipedagogiikka – ”minä kuuntelen sinua”. Teoksessa: P. Roos. (toim.) Mitä kuuluu? Lasten kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Kustannuspaikka tuntematon: Piia Roos Oy. 99–111.
- Oksman, V. & Rautiainen, P. 2001. 'Se on sitä nykypäivää'. Matkaviestintä lasten ja nuorten tietoyhteiskuntana. Teoksessa: M Kangassalo & J. Suoranta (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press. 72–86.
- Parrila, S. & Fonsén, E. 2016. Pedagogisen johtamisen prosessi. Teoksessa: S., Parrila & E., Fonsén. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus – käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-kustannus. 59–90.
- Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Puronen, P. 2005. Irti kiireestä. Helsinki: WSOY.
- Pääkkönen, H. 2010. Perheiden aika ja ajankäyttö. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Tilaustokeskus. [Viitattu 12.1.2018] Saatavana: https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/isbn_978-952-244-248-2.pdf
- Reunamo, J. & Käyhkö, M. 2014. Leikin tunteminen. Teoksessa: J. Reunamo (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen – kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus. 66–92.
- Reunamo, J. & Salomaa, P. 2014. Kielellisen kehityksen tukeminen. Teoksessa: J. Reunamo (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen – kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus. 23–47.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa: M Kangassalo & J. Suoranta (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press. 145–169.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Tampere: Tampere University Press.
- Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lasten kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Kustannuspaikka tuntematon: Piia Roos Oy.
- Rytikangas, I. 2008. Tehokas ajankäyttö – vähemmän stressiä, enemmän tuloksia. Helsinki : Helsingin seudun kauppakamari.

- Rönkä, A., Kinnunen, U. & Sallinen, M. 2005. Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. Teoksessa: P. Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 170–186.
- Salmi, K. 2009. Esikoululaisten kokemuksia kiireestä. [Verkkójulkaisu]. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 23.3.2017]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5074/Salmi_Kaisa.pdf?sequence=1
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2016. Sosionomi (AMK) kompetenssit. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 24.1.2018]. Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Suhonen, E., Sajaniemi, N., Alijoki, A., Hotulainen, R., Nislin, M. & Kontu, E. 2014. Lasten stressinsäätely, reagoitavuudet ja leikkikäyttäytyminen päiväkotiympäristössä. *Psykologia* 49 (03), 184–197.
- Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2017. [Verkkójulkaisu] Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL. Varhaiskasvatus 2016. [Viitattu 12.1.2018] Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201709068505>
- Takala, P. 2005. Perheen muutos ja pohjoismainen perhepolitiikan malli. Teoksessa: P. Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 20–56.
- Tolonen, P. 2017. Läsnaoloa voi opetella aikuisenakin. *Slalli* 50 (6), 18–9, 23.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus. Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 2.2.2018]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.






LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Haastattelurunko

Liite 3. Lupakysely

Liite 1 Tutkimuslupa

		Viranhaltijan päätös
Varhaiskasvatusjohtaja	5 §	24.4.2017
Asia	Tutkimuslupapäätös / Laura Välihalo	
	<p>Sosionomi AMK-opiskelija Laura Välihalo on jättänyt tutkimuslupahakemuksen. Tutkimuksen aiheena on lasten kokemukset kiireestä. Yhteistyökumppaneina ovat päiväkotien johtajat. Tutkimusmenetelmänä on lasten teemahaastattelut. Laura Välihaloorganisoit tutkimuksen järjestelyyn liittyvät asiat, kuten vanhempien tiedottamisen, tutkimusluvat vanhemmilta jne.</p>	
Päätös	<p>Myönnetään tutkimuslupa. Tutkimuksen tekemisessä tulee noudattaa tutkimustyön eettisiä ohjeita. Koska tutkimukseen osallistuvien lasten tunnistaminen on mahdollista, tutkimuksessa ei saa julkaista tutkimuspaikkaa.</p>	
Päiväys ja allekirjoitus	24.4.2017	
	 varhaiskasvatusjohtaja	
Täytäntöönpano	Laura Välihalo	
Oikaisuvaatimusohjeet	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Tähän viranhaltijan päätökseen tyytymättömyyellä on oikeus saada päätös  kasvat- ja opetuslautakunnan käsiteltäväksi, jos hän kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saatuaan niin vaatii. Määräaikaa laskettaessa ei tiedoksisaantipäivää lueta määräaikaan. Vaatimus asian saattamisesta kasvat- ja opetuslautakunnan käsiteltäväksi on tehtävä kirjallisesti. Viranomaisen suostumuksella vaatimus voidaan tehdä suullisesti. Vaatimuksen voi lähettää osoitteella:</p> <p> kasvat- ja opetuslautakunta</p> <p>Vaatimuksen on oltava viranomaisella viimeistään määräjän viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Vaatimuksesta on käytävä ilmi, miten päätöstä halutaan muutettavan ja se on vaatimuksen tekijän allekirjoitettava.</p> </div>	

Liite 2 Haastattelurunko

Haastattelurunko

1. Mitä kiire on
 - Mitä kiire sinun mielestäsi on?
 - Kenellä on kiire? - Miksi?
 - Milloin sinulla on kiire?
 - Miltä kiire tuntuu?
 - Mistä tietää että jollakin on kiire?

2. Kiire päiväkodissa
 - Onko päiväkodissa jollakin joskus kiire?
 - Kenellä? (- Aikuisilla? - Lapsilla?) - Miksi?
 - Mistä tiedät että jollakin on kiire?
 - Milloin päiväkodissa on kiire?
 - aamut, aamupala
 - tuokiot, leikit
 - pukeminen, ulkoilu
 - ruokailu
 - päivälepo
 - välipala
 - ulkoilu
 - kotiinlähtö
 - Mistä kiire päiväkodissa johtuu?

3. Miten kiirettä voisi vähentää
 - Miten kiirettä voi vähentää?
 - Mitä aikuiset voisivat tehdä, ettei päiväkodissa olisi kiire?
 - Mitä lapset voisivat tehdä, ettei päiväkodissa olisi kiire?
 - Jos sinä saisit päättää, mitä päiväkodin aikuiset tekisivät päiväkodissa?
 - Jos sinä saisit päättää, millainen päiväkotipäivä olisi?

4. Haluatko kysyä minulta jotakin?

Kiitos!

Liite 3 Lupakysely

Hei vanhemmat!

Olen Laura Välitalo, sosionomiopiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Olen tekemässä opinnäytetyötäni aiheesta **lasten kokemuksia kiireestä päiväkodissa**. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lasten kokemuksia kiireestä sekä heidän ajatuksiaan siitä, voisiko mahdollista kiirettä jottenkin vähentää. Kerään aineistoa tutkimukseeni haastattelemalla lapsia kahdesta päiväkodista. Haastattelut toteutan päiväkodilla normaalin arjen ohessa 22.5.- 16.6.2017.

Osallistuminen on lapselle vapaaehtoista. Haastattelut äänitetään ja opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aineisto hävitetään. Aineisto käsitellään nimettömänä, eivätkä haastatteluun osallistuneet lapset tule olemaan opinnäytetyössä yksilötasolla tunnistettavissa. Opinnäytteessä ei julkaista myöskään tutkimuspaikkakuntaa.

Pyydän suostumustanne saada haastatella lastanne. Täytähän alla olevan lomakkeen tiedot ja palautat sen minulle tai päiväkodin henkilökunnalle 9.6. mennessä. Kiitos!

Ystävällisin terveisin,

Laura Välitalo

laura.m.valitalo@seamk.fi

Lapsen nimi: _____

Annan luvan haastatella lastani

En anna lupaa haastatella lastani

___ / ___ 2017

Huoltajan allekirjoitus:
